

**Δέσμευση πολιτικού δικαστηρίου από αθωωτική ποινική απόφαση:
εφαρμογή του τεκμηρίου αθωότητας ή υπέρβαση του γράμματος και του
σκοπού του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ;**

Χαράλαμπος Σεβαστίδης
Πρόεδρος Πρωτοδικών

A.- Οριοθέτηση του προβλήματος.

Το τεκμήριο αθωότητας¹ αποτελεί αναμφίβολα συστατικό στοιχείο της δίκαιης δίκης και για το λόγο αυτό η σχετική ρύθμιση έχει ενταχθεί στο άρθρο 6 ΕΣΔΑ². Η παραδοσιακή αντίληψη θεωρεί το τεκμήριο αθωότητας ως μία πρόσθετη δικονομική εγγύηση υπέρ του κατηγορουμένου στα πλαίσια της ποινικής δίκης. Ωστόσο, το ΕΔΔΑ με σειρά αποφάσεων του έχει επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ και εκτός ποινικής διαδικασίας και μάλιστα ακόμα και μετά το αμετάκλητο πέρας αυτής, θεωρώντας ότι με το τεκμήριο αθωότητας κατοχυρώνεται παράλληλα και ο σεβασμός της τιμής και της αξιοπρέπειας του προσώπου που κρίθηκε τελειωτικά αθώο. Έτσι, δέχεται ότι κάθε μεταγενέστερη δικαστική απόφαση δεν επιτρέπεται να θέτει υπό αμφισβήτηση την ορθότητα της απόφασης του ποινικού δικαστηρίου που αθώωσε τον κατηγορούμενο.

Η διασταλτική αυτή ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ και μάλιστα σε αποφάσεις ελληνικού ενδιαφέροντος ήταν αναμενόμενο να επηρεάσει τη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων. Από το 2011 ο Άρειος Πάγος ασχολήθηκε αρκετές φορές με το ζήτημα της επίδρασης μιας αμετάκλητης αθωωτικής ποινικής απόφασης στην πολιτική δίκη, όταν στα πλαίσια της τελευταίας οι αξιώσεις του ενάγοντος σχετίζονται με το ίδιο βιοτικό συμβάν που κρίθηκε αμετάκλητα από το ποινικό δικαστήριο. Η νομολογία του

---

¹ Το τεκμήριο αθωότητας κατοχυρώνεται τόσο στο άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ όσο και στο άρθρο 14 παρ. 2 ΔΣΑΠΔ, αλλά και στο άρθρο 48 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε.

² Βλ. ενδ. *Π.Βογιατζή*, σε «ευρωπαϊκή σύμβαση δικαιωμάτων του ανθρώπου», επιμέλεια Λ.-Α.Σισιλιάνου, β' έκδ. (2017), σελ. 301, *Γ.Τριανταφύλλου*, σε «ευρωπαϊκή σύμβαση δικαιωμάτων του ανθρώπου και ποινικό δίκαιο», επιμέλεια Λ.Κοτσαλή, 2014, σελ. 472.

Αρείου Πάγου διχάστηκε και τελικά το ζήτημα παραπέμφθηκε στην Ολομέλειά του και εκκρεμεί η έκδοση απόφασης.

Το ζήτημα της δεσμευτικότητας της ποινικής αθωωτικής απόφασης προϋποθέτει κατανόηση της φύσης και λειτουργίας του τεκμηρίου αθωότητας, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ και προσεκτική προσέγγιση και ερμηνεία της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ, που αυθεντικά ερμηνεύει την ΕΣΔΑ και με αυτά τα ζητήματα θα ασχοληθούμε στις επόμενες ενότητες.

B.- Το κατ' άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ τεκμήριο αθωότητας.

1) Έννοια, φύση και λειτουργία του τεκμηρίου αθωότητας.

Το άρθρο 6 ΕΣΔΑ καθιερώνει το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, που λειτουργεί τόσο στα πλαίσια της πολιτικής όσο και της ποινικής δίκης, διασφαλίζοντας ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας των διαδίκων. Με στόχο την έγκαιρη και αποτελεσματική προστασία των διαδίκων και ταυτόχρονα την έκδοση μιας δίκαιης-ορθής απόφασης η διάταξη αυτή θέτει ορισμένες προϋποθέσεις και διαδικαστικές-δικονομικές εγγυήσεις, π.χ. δημοσιότητα δίκης, εκδίκαση της υπόθεσης σε εύλογο χρόνο, ανεξαρτησία και αμεροληψία του δικαστηρίου.

Παράλληλα, οι παρ. 2 και 3 του άρθρου 6 ΕΣΔΑ προβλέπουν στα πλαίσια της ποινικής δίκης πρόσθετες εγγυήσεις υπέρ του κατηγορουμένου, λόγω της δυσχερούς θέσης του και της ανάγκης για αυξημένη προστασία της ελευθερίας του ατόμου και για σεβασμό της αξιοπρέπειας και της προσωπικότητάς του. Μία από αυτές είναι και η καθιέρωση στην παρ. 2 του τεκμηρίου αθωότητας του κατηγορουμένου, που λειτουργεί αυτόνομα³ και έχει σκοπό να εγγυηθεί υπέρ του κατηγορουμένου ότι μέχρι την τελειωτική κρίση⁴ του ποινικού δικαστηρίου ο κατηγορούμενος θα αντιμετωπίζεται ως αθώος⁵

---

³ Βλ. σχετ. και *ΕΔΔΑ Allen κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 12.7.2013* (αριθ. προσφυγής 25424/09), ΝοB (64/2016), 1522. Αυτό σημαίνει ότι αναιρείται ο δίκαιος χαρακτήρας της δίκης σε περίπτωση προσβολής του τεκμηρίου αθωότητας, ακόμα και αν έχουν γίνει σεβαστές όλες οι υπόλοιπες αρχές και εγγυήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 6 ΕΣΔΑ· βλ. έτσι και *Π.Βογιατζή*, ό.π., σελ. 301, *Γ.Τριανταφύλλου*, ό.π., σελ. 473.

⁴ Το ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένα κρίνει ορθά ότι το τεκμήριο αθωότητας παραμένει ισχυρό μέχρι την αμετάκλητη καταδίκη του κατηγορουμένου και δεν είναι ανεκτό να μην επεκτείνεται η προστασία του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου από μόνο το λόγο ότι ο κατηγορούμενος έχει καταδικαστεί σε πρώτο βαθμό. Βλ. έτσι ενδ. *ΕΔΔΑ Κώνστας κατά Ελλάδας της 24.5.2011* (αριθ. προσφυγής 53466/07), αριθ. 36.

⁵ Έτσι για παράδειγμα δεν είναι επιτρεπτή η πρόβλεψη στην εθνική νομοθεσία αμάχητων τεκμηρίων ενοχής του κατηγορουμένου ή η ερμηνεία από τα δικαστήρια των διατάξεων του

και παράλληλα ότι η ποινική δίκη θα διεξάγεται υπό τέτοιες συνθήκες που θα διασφαλίζουν ότι δεν θα υπάρχει κίνδυνος επηρεασμού των δικαστών από δημόσιες δηλώσεις ή τοποθετήσεις κυρίως δημοσίων λειτουργών ούτε θα ασκείται (άμεσα ή έμμεσα) πίεση σ' αυτούς για την έκδοση συγκεκριμένης απόφασης σε βάρος του κατηγορουμένου^{6, 7}.

Είναι αναμφίβολο ότι ο σεβασμός του τεκμηρίου αθωότητας κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης προστατεύει παράλληλα και την προσωπικότητα του κατηγορουμένου, δηλαδή την τιμή και την υπόληψή του. Πλην, όμως, η έμμεση αυτή λειτουργία του τεκμηρίου αθωότητας, συνδεδεμένη αναγκαία και αναπόσπαστα με την ίδια τη φύση του, δεν αποτέλεσε το νομοθετικό σκοπό καθιέρωσής του και δεν μπορεί να θεωρηθεί αρκετή για να αποδοθεί στο άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ διαφορετική έννοια από αυτή που πραγματικά έχει και να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της διάταξης⁸. Ανάγκη προστασίας από

εθνικού δικαίου προς την κατεύθυνση αυτή. Ως τέτοιο αντιμετωπιζόταν από τη νομολογία το τεκμήριο του άρθρου 366 παρ. 2 ΠΚ και συνεπώς ορθά το άρθρο 8 παρ. 2 Ν. 4596/2019 τροποποίησε την παρ. 2 του άρθρου 366 ΠΚ και καθιέρωσε τον μαχητό χαρακτήρα του τεκμηρίου αυτού. Σημειώνεται ότι κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ η πρόβλεψη μαχητών τεκμηρίων, ακόμα και όταν η ανατροπή τους είναι δυσχερής, δεν παραβιάζει το κατ' άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ τεκμήριο αθωότητας. Παράλληλα, με βάση το τεκμήριο αθωότητας δεν επιτρέπεται να επιρρίπτεται στον κατηγορούμενο το «βάρος απόδειξης» της αθωότητάς του και γενικότερα της αλήθειας των ισχυρισμών του· οι σχετικές πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας διευκρινίστηκαν και με την Οδηγία 2016/343/ΕΕ που ενσωματώθηκε στην εθνική μας νομοθεσία με το Ν. 4596/2019. Επίσης, το τεκμήριο αθωότητας δεν επιτρέπει τη διατύπωση πρόωρων κρίσεων από το δικαστήριο, που αντιμετωπίζουν τον κατηγορούμενο ως εκ προοιμίου ένοχο όσο εκκρεμεί η ποινική διαδικασία. Απόρροια του τεκμηρίου της αθωότητας είναι και η εφαρμογή της αρχής *in dubio pro reo*, καθώς και το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησης.

⁶ Η ανάγκη για προστασία του κατηγορουμένου από δημόσιες δηλώσεις δημοσίων λειτουργών έχει επισημανθεί από τη νομολογία του ΕΔΔΑ και αποτέλεσε αντικείμενο ρύθμισης της Οδηγίας 2016/343/ΕΕ. Ωστόσο, το άρθρο 7 Ν. 4596/2019, που επιχείρησε να ενσωματώσει τη σχετική διάταξη της Οδηγίας, δεν παρέχει ένα αποτελεσματικό για την προστασία του τεκμηρίου αθωότητας νομοθετικό πλαίσιο. Ως πιο αποτελεσματικά μέτρα προστασίας αυτής της πτυχής του τεκμηρίου αθωότητας έχουν προταθεί η αναστολή της ποινικής διαδικασίας για τον αναγκαίο χρόνο, ώστε να περιοριστεί κατά το δυνατόν ο αρνητικός για τον κατηγορούμενο αντίκτυπος από τις δηλώσεις αυτές, η πρόβλεψη ειδικού λόγου μείωσης της ποινής ή η συνεκτίμηση της προσβολής αυτής κατά την επιμέτρηση της ποινής και τέλος η πρόβλεψη αυστηρών πειθαρχικών κυρώσεων σε βάρος του λειτουργού που προσβάλλει με τις δηλώσεις του το τεκμήριο αθωότητας.

⁷ Για την έννοια του τεκμηρίου αθωότητας υπό την παραδοσιακή δικονομική του λειτουργία βλ. και *Ι. Ανδρουλάκη*, κριτήρια της δίκαιης ποινικής δίκης, 2000, σελ. 19 επ., *Γ. Κάβουρα*, το τεκμήριο αθωότητας, 2003, *Δ. Πρωτόπαπα*, το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, 2006, *Ο. Τσόλκα*, το δικαίωμα στην μη αυτοενοχοποίηση και το τεκμήριο αθωότητας, σε «η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου-πενήντα χρόνια εφαρμογής» (πρακτικά 3^{ου} συνεδρίου Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων), 2004, σελ. 79 επ. και σε *ΠοινΧρ* (ΝΔ/2004), σελ. 97 επ.

⁸ Είναι χαρακτηριστικό ότι στην απόφαση *ΕΔΔΑ Κώνστας κατά Ελλάδα της 24.5.2011* (αριθ. προσφυγή 53466/07) γίνεται δεκτό ότι «το τεκμήριο αθωότητας ως δικονομικό δικαίωμα συμμετέχει κυρίως στο σεβασμό των δικαιωμάτων υπεράσπισης και ευνοεί συγχρόνως τον σεβασμό της τιμής και της αξιοπρέπειας του διωκόμενου».

αδικαιολόγητες και αστήρικτες κατηγορίες για δήθεν διάπραξη ποινικού αδικήματος ή από δηλώσεις ή σκέψεις που απλά εκφράζουν αμφιβολίες για την αθωότητα ενός προσώπου και κατ' επέκταση θίγουν την τιμή και την υπόληψή του έχει οποιοσδήποτε, ανεξάρτητα από την άσκηση ή μη σε βάρος του ποινικής δίωξης. Η προστασία, όμως, από τέτοιες προσβολές παρέχεται με τα άλλα μέσα που αναγνωρίζονται στις εθνικές νομοθεσίες και μπορεί να είναι είτε αστική είτε ποινική. Δεν προσφέρεται, πάντως, για τέτοια προστασία το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, αφού εκείνο που πράγματι ήθελε να πετύχει η διάταξη αυτή ήταν να μην επηρεάζεται η δικαστική απόφαση επί ποινικής υπόθεσης από δημόσιες δηλώσεις και κρίσεις δημόσιων λειτουργών, κάτι που θα έθετε σε αμφισβήτηση το δίκαιο χαρακτήρα της ποινικής δίκης.

Οι πιο πάνω διαπιστώσεις ενισχύονται και από τα ακόλουθα: πρώτον, το τεκμήριο αθωότητας εντάσσεται στο άρθρο 6 ΕΣΔΑ που αφορά αποκλειστικά την πρόβλεψη διαδικαστικών-δικονομικών εγγυήσεων, απαραίτητων για τη διασφάλιση του δίκαιου χαρακτήρα της δίκης· δεύτερον, η προστασία του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ οριοθετείται χρονικά από την ίδια τη διάταξη και εκτείνεται μέχρι την έκδοση της τελειωτικής δικαστικής απόφασης επί της ποινικής δίκης, δηλαδή όσο το πρόσωπο αυτό έχει την ιδιότητα του κατηγορουμένου⁹. τρίτον, η διάταξη αυτή κάνει λόγο για τεκμήριο και συνεπώς δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει σε χρόνο μετά το αμετάκλητο πέρας της ποινικής διαδικασίας, αφού πλέον δεν υφίσταται απλά ένα τεκμήριο, αλλά διαπιστωμένη δικαστικά αθωότητα του συγκεκριμένου προσώπου. Η χρήση του όρου «τεκμήριο αθωότητας» μετά το αμετάκλητο πέρας της ποινικής δίκης μάλλον επιβαρυντική για τον (άλλοτε) κατηγορούμενο μπορεί να θεωρηθεί, αφού εμφανίζει ως αμφίβολης ορθότητας την αθώωση του κατηγορουμένου¹⁰.

Συνεπώς, με βάση τις πιο πάνω επισημάνσεις μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι όσο οι δημόσιες δηλώσεις και τοποθετήσεις τρίτων προσώπων επηρεάζουν μία εν εξελίξει ποινική διαδικασία το τεκμήριο αθωότητας προσβάλλεται και πρέπει να ενεργοποιούνται οι προστατευτικοί

---

⁹ Η προστασία του τεκμηρίου αθωότητας ξεκινάει κατά την αναμφίβολα ορθότερη άποψη ήδη από τη διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης, οπότε υπάρχει ύποπτος και όχι κατηγορούμενος, καθώς η αντίθετη άποψη που απαιτεί την κίνηση ποινικής δίωξης, οπότε για πρώτη φορά προσδίδεται η ιδιότητα του κατηγορουμένου, κρίνεται τυπολατρική. Βλ. την ορθή αυτή αντιμετώπιση του σχετικού ζητήματος σε *Γ. Τριανταφύλλου*, ό.π., σελ. 478-479.

¹⁰ Βλ. σχετ. και *Δ. Πρωτόπαπα*, το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, 2006, σελ. 365-366.

μηχανισμοί που προβλέπει κάθε εθνική νομοθεσία. Όταν, όμως, οι δηλώσεις και τοποθετήσεις δεν έχουν τα πιο πάνω χαρακτηριστικά, π.χ. διότι λαμβάνουν χώρα μετά το αμετάκλητο πέρας της ποινικής διαδικασίας, τότε η διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ δεν φαίνεται να εφαρμόζεται, τουλάχιστον με βάση μία αυστηρή γραμματική ερμηνεία και η προστασία των θιγόμενων πρέπει να αναζητηθεί σε άλλους θεσμούς¹¹.

2) Η διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ.

Το ΕΔΔΑ με σειρά αποφάσεων του παγιώνει τη νομολογία του προς την κατεύθυνση μιας διασταλτικής ερμηνείας του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ και συνεπώς μιας διευρυμένης λειτουργίας του τεκμηρίου αθωότητας. Συγκεκριμένα, δέχεται ότι το τεκμήριο αθωότητας πέρα από την παραδοσιακή διαδικαστική-δικονομική εγγύηση που παρέχει, κατοχυρώνει παράλληλα τον σεβασμό της τιμής και της αξιοπρέπειας του κατηγορουμένου¹². Αποτέλεσμα της συλλογιστικής αυτής του ΕΔΔΑ είναι να θεωρείται ως απαγορευμένη (και) κάθε μεταγενέστερη της αμετάκλητης αθώωσης του κατηγορουμένου δικαστική κρίση που θέτει υπό αμφισβήτηση την ορθότητα της αθώωσής του.

Το ακριβές νόημα των νομολογιακών αυτών παραδοχών του ΕΔΔΑ και αν από αυτές μπορεί να συναχθεί δέσμευση του πολιτικού δικαστηρίου από την αμετάκλητη αθωωτική ποινική απόφαση θα αναλυθεί στην αμέσως επόμενη ενότητα¹³. Εκείνο, πάντως, που γίνεται σαφές από τη μελέτη της σχετικής νομολογίας είναι ότι το ΕΔΔΑ επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ και εκτός του στενού πλαισίου της ποινικής δίκης, θεωρώντας ότι η μη διακρίβωση της ποινικής ευθύνης ή πολύ περισσότερο η αθώωση του κατηγορουμένου αποτελεί αυτοτελές στοιχείο της προσωπικότητάς του, που τον συνοδεύει εσαεί και οφείλει να γίνεται σεβαστό

---

¹¹ Για την κριτική που ασκείται στην διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ και την αναγνώριση της εφαρμογής της και σε κάθε άλλη διαδικασία πέραν της ποινικής βλ. *Γ.Τριανταφύλλου*, ό.π., σελ. 508 επ., όπου περαιτέρω παραπομπές. Προβληματική θεωρεί την επιβίωση του τεκμηρίου αθωότητας μετά το αμετάκλητο πέρας της ποινικής δίκης και ο *Δ.Πρωτόπαπας*, ό.π., σελ. 366. Για την θεωρητική αυτή προσέγγιση του τεκμηρίου αθωότητας και τη διάρκεια ισχύος του μέχρι το αμετάκλητο πέρας της ποινικής δίκης με βάση τουλάχιστον την παλαιότερη νομολογία του ΕΔΔΑ βλ. και *Γ.Κάβουρα*, το τεκμήριο αθωότητας, 2003, σελ. 1223.

¹² Βλ. εντελώς ενδεικτικά πέρα από τις αποφάσεις για τις οποίες θα γίνει αναλυτικά λόγος στην παράγραφο Γ και την *ΕΔΔΑ Κώνστας κατά Ελλάδας της 24.5.2011* (αριθ. προσφυγής 53466/07). Βλ. σχετ. και *Γ.Τριανταφύλλου*, ό.π., σελ. 471-472.

¹³ Βλ. παρ. Γ.

από τις κρατικές αρχές πέρα από τα στενά όρια της ποινικής δίκης, δηλ. και από κάθε άλλο δικαστήριο είτε ποινικό είτε πολιτικό¹⁴.

3) Μια πρώτη κριτική προσέγγιση της νομολογίας του ΕΔΔΑ.

Πριν τοποθετηθούμε απέναντι στη διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ είναι αναγκαία μία πρώτη διευκρίνιση: η κριτική που ασκείται δεν γίνεται με σκοπό να αμφισβητηθεί η κατά τρόπο αυθεντικό ερμηνεία της ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ και άρα η δεσμευτικότητα της νομολογίας του, αλλά κυρίως για να αποτελέσει τη βάση για την επεξεργασία και καλύτερη κατανόηση των θέσεων του ΕΔΔΑ και ακολούθως για να διαπιστωθεί η ορθή ή μη προσαρμογή των ελληνικών δικαστηρίων στη νομολογία αυτή και να εντοπιστούν τυχόν παρανοήσεις.

Στην προσπάθειά του να παράσχει μία πιο ουσιαστική, αποτελεσματική και ολοκληρωμένη προστασία του κατηγορουμένου, ιδίως μετά την έκδοση αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης από το ποινικό δικαστήριο το ΕΔΔΑ αναγνωρίζει στην παρ. 2 του άρθρου 6 ΕΣΔΑ και μία επιπλέον λειτουργία από εκείνη που παραδοσιακά γινόταν δεκτό ότι επιτελεί: την κατοχύρωση και τον σεβασμό της τιμής και της αξιοπρέπειας του κατηγορουμένου.

Κάθε ερμηνευτική προσέγγιση των νομικών κειμένων, που συμβάλλει στην προστασία της προσωπικότητας των πολιτών, κινείται αναμφίβολα στην ορθή κατεύθυνση και είναι ευπρόσδεκτη¹⁵ υπό τις εξής, όμως, προϋποθέσεις: η διασταλτική αυτή ερμηνεία πρέπει να κινείται μέσα σε ένα σαφές και σταθερό πλαίσιο, που καθορίζει τις προϋποθέσεις και την έκταση της προστασίας και παράλληλα να λειτουργεί αρμονικά και να συνεργάζεται αποτελεσματικά με τους υπόλοιπους θεσμούς, ώστε να μην ακυρώνονται άλλες λειτουργίες της πολιτείας και ιδίως οι άλλες δικαιοδοσίες (διοικητική και πολιτική).

Όπως αναλύθηκε και πιο πάνω ο σκοπός της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ είναι καταρχήν και κύρια η διασφάλιση του δίκαιου χαρακτήρα

---

¹⁴ Βλ. έτσι και *Π.Βογιατζή*, σε «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου-Ερμηνεία κατ' άρθρο», επιμέλεια Λ.-Α.Σισιλιάνου, β' έκδ. (2017), σελ. 306.

¹⁵ Αν ληφθεί υπόψη ότι σε πολλές περιπτώσεις οι συνέπειες από την προσβολή της προσωπικότητας του κατηγορουμένου και τη δημόσια διαπόμπειυσή του κατά τη διάρκεια ποινικής δίκης ή ακόμα και μετά την αμετάκλητη αθώωσή του είναι πιο δυσάρεστες και δυσμενείς ακόμα και από την απειλούμενη ποινή, η ανάγκη για ουσιαστική και αποτελεσματική προστασία του γίνεται ακόμα πιο επιτακτική.

της ποινικής δίκης. Συνεπώς, οποιαδήποτε μεταγενέστερη της αμετάκλητης αθώωσης προσβολή της προσωπικότητας του κατηγορουμένου δεν φαίνεται να εμπίπτει στο ρυθμιστικό πεδίο της διάταξης αυτής. Ωστόσο, με βάση τη σημαντική συμβολή της νομολογίας του ΕΔΔΑ μπορεί να δεχθεί κανείς ότι και μετά το αμετάκλητο πέρας της ποινικής διαδικασίας μπορεί να προσβληθεί το τεκμήριο¹⁶ αθωότητας, όταν αμφισβητείται η ορθότητα της απόφασης του ποινικού δικαστηρίου, δηλ. όταν επιχειρείται ουσιαστικά να αποδυναμωθεί το αθωωτικό αποτέλεσμα και οι πραγματικές συνέπειες της ίδιας της αθωωτικής ποινικής απόφασης. Αυτό δεν σημαίνει κατ' ανάγκη ότι δικαστήρια άλλης δικαιοδοσίας δεν μπορούν να εκτιμήσουν διαφορετικά τα ίδια πραγματικά περιστατικά και να καταλήξουν στο εντελώς αντίθετο συμπέρασμα· σημαίνει, όμως, ότι κάθε άλλη αρχή, δικαστική ή μη, δεν μπορεί να αδιαφορήσει για την αθώωση του κατηγορουμένου ούτε επιτρέπεται να χρησιμοποιήσει την αθωωτική απόφαση για να αντλήσει απ' αυτήν επιχειρήματα για την ενοχή του κατηγορουμένου¹⁷. Εκείνο που πρέπει να είναι δεδομένο για κάθε δημόσια αρχή και κάθε δικαστήριο άλλης δικαιοδοσίας είναι ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο κρίθηκε αθώο για τη διάπραξη του συγκεκριμένου εγκλήματος και συνεπώς ακόμα και αν υποχρεωθεί από δικαστήρια άλλης δικαιοδοσίας σε καταβολή αποζημίωσης για την ίδια πράξη, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να εμφανίζεται ως ένοχος ποινικού αδικήματος.

Με βάση την ερμηνευτική αυτή προσέγγιση γίνεται σαφές ότι στο επίκεντρο βρίσκεται και πάλι η ποινική διαδικασία, που οδήγησε στην αθώωση του κατηγορουμένου. Εκείνο που θίγεται με την αμφισβήτηση της ορθότητας της αμετάκλητης αθώωσης του κατηγορουμένου είναι στην πραγματικότητα η χρηστή απονομή της δικαιοσύνης και ο δίκαιος χαρακτήρας της συγκεκριμένης ποινικής δίκης, που οδηγεί αναπόφευκτα και σε προσβολή της προσωπικότητας του κατηγορουμένου. Η προστασία της προσωπικότητας του αθωθέντος κατηγορουμένου επέρχεται έμμεσα ως αναπόφευκτη συνέπεια της απαγόρευσης αμφισβήτησης του αθωωτικού αποτελέσματος και της έκτασης που αυτό έχει. Δεν θα πρέπει να οδηγηθεί κανείς στο πρόχειρο συμπέρασμα ότι με τη διασταλτική ερμηνεία της παρ. 2

---

¹⁶ Στην πραγματικότητα στην περίπτωση αυτή δεν θα πρόκειται απλά για ένα τεκμήριο, αλλά για μία δικαστικά βεβαιωμένη αθωότητα του συγκεκριμένου προσώπου.

¹⁷ Αυτό για παράδειγμα μπορεί να γίνει όταν το πολιτικό δικαστήριο αμφισβητεί την αθωότητα του κατηγορουμένου με το σκεπτικό ότι το ποινικό δικαστήριο τον αθώωσε λόγω αμφιβολιών.

του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, που υιοθετεί το ΕΔΔΑ, παρέχεται αυτοτελής προστασία στον αθωωθέντα κατηγορούμενο λόγω προσβολής της προσωπικότητάς του. Νομίζω ότι αυτή είναι η πρώτη και βασική παρανόηση που οδήγησε τον Άρειο Πάγο στην υιοθέτηση λύσεων μη συμβατών με το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ και την ερμηνεία του από το ΕΔΔΑ. Πριν αναδείξουμε τα σφάλματα αυτά της αρεοπαγίτικης νομολογίας θα επιχειρήσουμε στην αμέσως επόμενη ενότητα μία πιο αναλυτική παρουσίαση της νομολογίας του ΕΔΔΑ.

Γ.- Ανάλυση και ερμηνεία της νομολογίας του ΕΔΔΑ σχετικά με τη δεσμευτικότητα των αθωωτικών ποινικών αποφάσεων.

1) Αναλυτική παρουσίαση της σχετικής νομολογίας του ΕΔΔΑ.

Για την κατανόηση της νομολογίας του ΕΔΔΑ σχετικά με την επίδραση της αμετάκλητης αθωωτικής απόφασης στην πολιτική δίκη και το σημαντικό ρόλο που αναγνωρίζει το ΕΔΔΑ στο τεκμήριο αθωότητας για την προστασία της τιμής και της αξιοπρέπειας του κατηγορουμένου, κρίνεται απαραίτητη η αναλυτική παρουσίαση των σχετικών αποφάσεων με αναφορά στα πραγματικά περιστατικά κάθε υπόθεσης. Οι κρίσιμες αποφάσεις του ΕΔΔΑ με φθίνουσα χρονολογική σειρά είναι οι ακόλουθες:

i) Απόφαση ΕΔΔΑ Alkaşi κατά Τουρκίας της 18.10.2016 (αριθ. προσφυγής 21107/07).

Πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: Η Alkaşi, γραμματέας σε δημόσια υπηρεσία της Τουρκίας, μετά τον υπηρεσιακό υποβιβασμό της ζήτησε από ένα φίλο της, τον M.G., να επικοινωνήσει με τον προϊστάμενό της προκειμένου να αποκατασταθεί στη θέση που αρχικά κατείχε. Ο M.G. φέρεται να απείλησε τον προϊστάμενο της Alkaşi και έτσι ασκήθηκε ποινική δίωξη για εκβίαση τόσο στον φυσικό αυτουργό (M.G.) όσο και στην Alkaşi, που κατηγορήθηκε ως φυσική αυτουργός. Το ποινικό δικαστήριο καταδίκασε τον M.G., αλλά αθώωσε την Alkaşi, λόγω έλλειψης επαρκών αποδεικτικών στοιχείων. Στο μεταξύ η Alkaşi, η οποία είχε απολυθεί εξαιτίας της πιο πάνω ποινικής δίωξης, ζήτησε από τα αρμόδια πολιτικά δικαστήρια αποζημίωση για την παράνομη απόλυσή της. Το πολιτικό δικαστήριο εκτιμώντας την αθωωτική απόφαση και τις μαρτυρικές καταθέσεις που περιέχονταν στη δικογραφία απέρριψε την αγωγή της Alkaşi θεωρώντας ότι η σχέση εμπιστοσύνης μεταξύ εργοδότη και εργαζομένου παραβιάστηκε λόγω του ότι η Alkaşi είχε

υποκινήσει τον M.G. «να διαπράξει το έγκλημα της εκβίασης» και συνεπώς η απόλυση ήταν δίκαιη. Η Alkaşi προσέφυγε στο ΕΔΔΑ παραπονούμενη για παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας.

Το ΕΔΔΑ δέχεται αρχικά ότι το τεκμήριο αθωότητας του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ έχει διαδικαστικό εγγυητικό ρόλο στην ποινική διαδικασία, αλλά παράλληλα εμφανίζει και μία δεύτερη πτυχή: την προστασία των ατόμων που έχουν απαλλαγεί από ποινική δίωξη ή για τα οποία έπαυσε η ποινική δίωξη, ώστε να μην αντιμετωπίζονται από δημόσιες αρχές σαν να είναι στην πραγματικότητα ένοχοι για ποινικό αδίκημα. Η αποτελεσματική λειτουργία του τεκμηρίου αθωότητας του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ προϋποθέτει διασφάλιση του σεβασμού της αθώωσης σε οποιαδήποτε άλλη δίκη. Μετά την περάτωση της ποινικής δίκης το άτομο πρέπει να αντιμετωπίζεται με τρόπο που συνάδει με την αθωότητά του. Για την εφαρμογή της δεύτερης αυτής πτυχής του τεκμηρίου αθωότητας το ΕΔΔΑ απαιτεί από τον προσφεύγοντα-κατηγορούμενο να αποδείξει την ύπαρξη δεσμού μεταξύ της περατωθείσας ποινικής διαδικασίας και της μεταγενέστερης διαδικασίας. Τέτοιος σύνδεσμος μπορεί να υπάρχει όταν η μεταγενέστερη διαδικασία απαιτεί εξέταση της έκβασης της προηγούμενης ποινικής διαδικασίας και ειδικότερα όταν το δεύτερο δικαστήριο, π.χ. το πολιτικό δικαστήριο, οφείλει να αναλύσει την ποινική απόφαση, να προβεί σε επανεξέταση ή αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων του ποινικού φακέλου, να εκτιμήσει τη συμμετοχή του κατηγορουμένου σε ορισμένα ή όλα τα γεγονότα που οδήγησαν στην ποινική δίωξη ή να σχολιάσει τις υπάρχουσες ενδείξεις σχετικά με την πιθανή ενοχή του.

Περαιτέρω, το ΕΔΔΑ δέχθηκε ότι το πολιτικό δικαστήριο δεν δεσμεύεται από τις διαπιστώσεις ή το αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας και είναι ελεύθερο να αποφασίσει για την αστική διαφορά. Μπορεί το αστικό δικαστήριο να καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα από τα ποινικά δικαστήρια με την ανεξάρτητη υιοθέτηση των πραγματικών περιστατικών. Ακόμα και η απαλλαγή από την ποινική ευθύνη δεν αποκλείει τη θέσπιση αστικής ή άλλης μορφής ευθύνης που απορρέει από τα ίδια πραγματικά περιστατικά με βάση ένα λιγότερο αυστηρό βάρος απόδειξης. Ωστόσο, προκειμένου να συμμορφωθούν με το δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, τα πολιτικά δικαστήρια στις επόμενες διαδικασίες

πρέπει να παραμείνουν εντός των ορίων της πολιτικής δίκης και να απέχουν από ποινικούς χαρακτηρισμούς της συμπεριφοράς του προσώπου που αθώθηκε από τα ποινικά δικαστήρια. Οποιαδήποτε δήλωση ή συλλογιστική από πολιτικό δικαστήριο, που θέτει υπό αμφισβήτηση την αμετακλήτως αποδειχθείσα αθώωση του κατηγορουμένου, είναι ασυμβίβαστη με τις απαιτήσεις του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ. Κρίσιμης σημασίας για την εκτίμηση του κατά πόσο συμβιβάζεται η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου και η αιτιολογία της με το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ είναι η γλώσσα που χρησιμοποιείται.

Με βάση τις σκέψεις αυτές το ΕΔΔΑ έκρινε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση τα πολιτικά δικαστήρια της Τουρκίας παραβίασαν το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, διότι καταλόγισαν ουσιαστικά στην Alkaşi ποινική ευθύνη με πλήρη περιφρόνηση της αθώωσης στην ποινική δίκη, ξεπερνώντας το έργο του πολιτικού δικαστηρίου για τον προσδιορισμό αν ήταν δικαιολογημένη και νόμιμη η απόλυσή της και θέτοντας υπό αμφισβήτηση την ορθότητα της αθώωσης. Και κατέληξε: η διατύπωση που χρησιμοποιήθηκε από το πολιτικό δικαστήριο βρίσκεται σε αντίθεση με το δικαίωμα που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ.

ii) Απόφαση ΕΔΔΑ Allen κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 12.7.2013 (αριθ. προσφυγής 25424/09)¹⁸.

Πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: Η Allen καταδικάστηκε για ανθρωποκτονία και συγκεκριμένα του μωρού της με βάση ιατρικά στοιχεία που υποδείκνυαν ως πιθανή αιτία θανάτου το «σύνδρομο ανατάραξης βρέφους». Στη συνέχεια προσέφυγε στο εφετείο ισχυριζόμενη ότι με βάση νέα ιατρικά στοιχεία τα τραύματα μπορούσαν να αποδοθούν σε άλλη αιτία και τελικά το εφετείο ακύρωσε την καταδίκη της για το λόγο ότι δεν ήταν ασφαλής, χωρίς ωστόσο να ζητηθεί από την εισαγγελία η επανεξέταση της υπόθεσης, ενόψει του ότι η Allen είχε ήδη εκτίσει την ποινή της. Ακολουθώντας, ζήτησε από τον υπουργό δικαιοσύνης αποζημίωση λόγω της αρχικής καταδίκης της και της κράτησής της, που οφειλόταν σε κακοδικία, πλην όμως ο υπουργός απέρριψε την αίτησή της. Στη συνέχεια η Allen άσκησε αίτηση αναίρεσης και

---

¹⁸ Βλ. την απόφαση αυτή και σε ΝοΒ (64/2016), 1522 (με παρατ. Β.Χειρδάρη).

το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι το εφετείο είχε απλά κρίνει ότι τα νέα στοιχεία πιθανολογούσαν την ενδεχόμενη διαφορετική κρίση των ενόρκων.

Το ΕΔΔΑ δέχθηκε και εδώ, όπως και με την προηγούμενη απόφαση του, τις δύο πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας: τη δικονομική-διαδικαστική εγγύηση και την προστασία της προσωπικότητας των ατόμων που έχουν απαλλαγεί από τις ποινικές κατηγορίες ή για τα οποία έπαυσε η ποινική δίωξη, ώστε να μην αντιμετωπίζονται από δημόσιες αρχές σαν να είναι στην πραγματικότητα ένοχοι για ποινικό αδίκημα. Το τεκμήριο αθωότητας διασφαλίζει και μετά την ολοκλήρωση της ποινικής διαδικασίας ότι η αθωότητά του συγκεκριμένου προσώπου θα είναι σεβαστή.

Τέλος, το ΕΔΔΑ επανέλαβε και εδώ ότι ακόμα και η απαλλαγή από την ποινική ευθύνη δεν αποκλείει τη θέσπιση αστικής ή άλλης μορφής ευθύνης που απορρέει από τα ίδια πραγματικά περιστατικά με βάση ένα λιγότερο αυστηρό βάρος απόδειξης, αλλά τα πολιτικά δικαστήρια στις επόμενες διαδικασίες πρέπει να αποφεύγουν εκφράσεις που περιέχουν δηλώσεις καταλογισμού ποινικής ευθύνης στον εναγόμενο.

Με βάση τις σκέψεις αυτές το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση τα πολιτικά δικαστήρια του Ηνωμένου Βασιλείου δεν παραβίασαν το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, διότι η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε δεν υπονομεύει την αθωότητα της προσφεύγουσας ούτε αυτή αντιμετωπίστηκε με τρόπο που δεν συνάδει με την αθωότητά της, αφού οι εκφράσεις που χρησιμοποιήθηκαν έγιναν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων των δικαστηρίων προκειμένου να διαπιστωθεί ως υπήρχε δικαστική πλάνη. Τα εθνικά δικαστήρια δεν έκαναν σχόλια για την ενοχή ή αθωότητα της προσφεύγουσας, αλλά αναγνώρισαν τα συμπεράσματα του δευτεροβάθμιου ποινικού δικαστηρίου.

iii) Απόφαση ΕΔΔΑ Diacenco κατά Ρουμανίας της 7.2.2012 (αριθ. προσφυγής 124/04).

Πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: Κατά του προσφεύγοντος ασκήθηκε ποινική δίωξη για σωματική βλάβη από αμέλεια συνεπεία τροχαίου ατυχήματος. Ο παθών παραστάθηκε στο ποινικό δικαστήριο και ζήτησε χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης και αποζημίωση. Τελικά το ποινικό δικαστήριο αθώωσε τον κατηγορούμενο, αλλά επιδίκασε στον παθόντα την αιτηθείσα χρηματική ικανοποίηση και αποζημίωση.

Το ΕΔΔΑ δέχεται αρχικά ότι το τεκμήριο αθωότητας δεν περιορίζεται μόνο στην ποινική διαδικασία που εκκρεμεί, αλλά εφαρμόζεται και σε άλλες δικαστικές διαδικασίες που έπονται. Περαιτέρω, το ΕΔΔΑ δέχθηκε ότι η απαλλαγή από την ποινική ευθύνη δεν αποκλείει τη θέσπιση αστικής ή άλλης μορφής ευθύνης που απορρέει από τα ίδια πραγματικά περιστατικά με βάση ένα λιγότερο αυστηρό βάρος απόδειξης. Μάλιστα, τόνισε ότι μόνο το γεγονός ότι τα αποδεικτικά στοιχεία από την ποινική διαδικασία θα χρησιμοποιηθούν και στα πλαίσια της πολιτικής δίκης, καθώς και το ότι βάση της αστικής αξίωσης για αποζημίωση είναι τα συστατικά στοιχεία του ποινικού αδικήματος δεν είναι αρκετά για να χαρακτηριστεί η πολιτική δίκη ως δεύτερη «ποινική διαδικασία», που απαγορεύεται βάσει της αρχής *ne bis in idem*. Μια τέτοια συλλογιστική θα κατέληγε στο να παρέχει το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ ως αδικαιολόγητη συνέπεια την παρεμπόδιση της δυνατότητας του θύματος να ζητήσει αποζημίωση βάσει του αστικού δικαίου, συνιστώντας αυθαίρετο και δυσανάλογο περιορισμό του δικαιώματός του για πρόσβαση στο δικαστήριο βάσει του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ. Ωστόσο, τα πολιτικά δικαστήρια στις επόμενες διαδικασίες πρέπει να μην περιλαμβάνουν δηλώσεις που υποδηλώνουν ποινική ευθύνη του εναγομένου. Κρίσιμης σημασίας για την εκτίμηση του κατά πόσο συμβιβάζεται η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου και η αιτιολογία της με το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ είναι η γλώσσα που χρησιμοποιείται. Μάλιστα, στην απόφαση αυτή το ΕΔΔΑ διευκρινίζει ότι για την κρίση σχετικά με την παραβίαση ή μη του τεκμηρίου αθωότητας το αιτιολογικό και το διατακτικό της απόφασης έχουν το ίδιο δεσμευτικό αποτέλεσμα και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η διατύπωση που χρησιμοποιείται στο διατακτικό μπορεί να καλύψει ή να θεραπεύσει την παραβίαση που συντελείται με τις λέξεις που χρησιμοποιούνται στο αιτιολογικό.

Με βάση τις σκέψεις αυτές το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση το δικαστήριο της Ρουμανίας παραβίασε το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, διότι ενώ επιλήφθηκε ταυτόχρονα για το ποινικό και πολιτικό σκέλος της υπόθεσης και παρά το ότι απάλλαξε τον κατηγορούμενο από το ποινικό αδίκημα, επικυρώνοντας τις σχετικές αποφάσεις των κατώτερων δικαστηρίων, στη συνέχεια επιδίκασε τις αστικές αξιώσεις του παθόντος δεχόμενο ότι «ο εναγόμενος είναι ένοχος για το αδίκημα, για το οποίο κατηγορήθηκε και το γεγονός ότι αθωώθηκε από κατώτερα δικαστήρια δεν

ασκεί επιρροή ως προς το πολιτικό σκέλος». Έτσι με τη γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε στο αιτιολογικό δημιουργήθηκαν αμφιβολίες ως προς την ορθότητα της αθώωσης του κατηγορουμένου, ενώ μόνο το γεγονός ότι στο διατακτικό η ίδια απόφαση επικύρωσε τις αθωωτικές αποφάσεις κατώτερων δικαστηρίων σε σχέση με το ποινικό αδίκημα δεν αρκεί για να θεραπεύσει την κατά τα προαναφερόμενα προσβολή του τεκμηρίου αθωότητας που συντελέστηκε με τη γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε στο αιτιολογικό.

iv) Απόφαση ΕΔΔΑ Erkol κατά Τουρκίας της 19.4.2011 (αριθ. προσφυγή 50172/06).

Πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: Κατά του προσφεύγοντος ασκήθηκε ποινική δίωξη για υπεξαίρεση σε βάρος της τράπεζας, στην οποία εργαζόταν και στη συνέχεια απολύθηκε. Το ποινικό δικαστήριο έκρινε ότι ο προσφεύγων «είχε διαπράξει το αδίκημα για το οποίο κατηγορήθηκε», αλλά εφάρμοσε ειδική διάταξη που προβλέπει αναστολή της ποινικής διαδικασίας. Ακολούθως, ο προσφεύγων άσκησε ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων αγωγή κατά της τράπεζας, ζητώντας αποζημίωση για την παράνομη απόλυσή του. Το πολιτικό δικαστήριο απέρριψε την αγωγή του δεχόμενο ότι ο προσφεύγων όχι μόνο είχε διαπράξει το αδίκημα για το οποίο κατηγορήθηκε, αλλά και άλλο αδίκημα, για το οποίο δεν κατηγορήθηκε.

Το ΕΔΔΑ επανέλαβε την πιο πάνω θέση του για τις δύο πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας. Παρεμπιπτόντως δέχθηκε ότι και η απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, που αναστέλλει την ποινική δίωξη δυνάμει ειδικής διάταξης νόμου, αλλά παράλληλα αποφαινεται ότι ο κατηγορούμενος διέπραξε το αδίκημα, είναι προβληματική.

Τέλος, επανέλαβε ότι η απαλλαγή από την ποινική ευθύνη δεν αποκλείει τη θέσπιση αστικής ή άλλης μορφής ευθύνης που απορρέει από τα ίδια πραγματικά περιστατικά με βάση ένα λιγότερο αυστηρό βάρος απόδειξης, αλλά τα πολιτικά δικαστήρια στις επόμενες διαδικασίες πρέπει να παραμείνουν εντός των ορίων της πολιτικής δίκης και να απέχουν από δηλώσεις που ουσιαστικά αναγνωρίζουν ποινική ευθύνη στο αμετάκλητα αθωωθέν πρόσωπο. Κρίσιμης σημασίας για την εκτίμηση του κατά πόσο συμβιβάζεται η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου και η αιτιολογία της με το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ είναι η γλώσσα που χρησιμοποιείται.

Με βάση τις σκέψεις αυτές το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση το πολιτικό δικαστήριο της Τουρκίας παραβίασε το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, διότι όχι μόνο αμφισβήτησε την αθωότητα του προσφεύγοντος, αλλά ουσιαστικά τον θεώρησε ένοχο τόσο για αδίκημα για το οποίο κατηγορήθηκε, αλλά δεν καταδικάστηκε όσο και για αδίκημα, για το οποίο ουδέποτε κατηγορήθηκε, λαμβανομένου υπόψη και του γεγονός ότι για να καταλήξει στο συμπέρασμά του αυτό το πολιτικό δικαστήριο δεν προέβη σε νέα εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, ενώ με τη γλώσσα που χρησιμοποίησε υπερέβη τα όρια μιας αστικής-πολιτικής δίκης.

ν) Απόφαση ΕΔΔΑ Παραπονιάρης κατά Ελλάδας της 25.9.2008 (αριθ. προσφυγής 42132/06)¹⁹.

Πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: Κατά του προσφεύγοντος ασκήθηκε ποινική δίωξη για λαθρεμπορία πετρελαιοειδών, πλην όμως τελικά η υπόθεση εισήχθη στο δικαστικό συμβούλιο το οποίο αφενός έπαυσε την σε βάρος του ποινική δίωξη λόγω παραγραφής αφετέρου επέβαλε σ' αυτόν χρηματική ποινή με το σκεπτικό ότι διαπιστώθηκε «αντικειμενικά» η τέλεση της λαθρεμπορίας απ' αυτόν.

Το ΕΔΔΑ, αν και η συγκεκριμένη υπόθεση δεν σχετιζόταν με τη δέσμευση των πολιτικών δικαστηρίων από την αμετάκλητη αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου, ασχολήθηκε και με το ζήτημα αυτό δεχόμενο ότι το τεκμήριο αθωότητας εκτείνεται και στις δικαστικές διαδικασίες που έπονται της οριστικής αθώωσης του κατηγορουμένου. Συγκεκριμένα, δέχθηκε ότι μεταγενέστερες δικαστικές αποφάσεις ή δηλώσεις από δημόσιες αρχές μπορεί να θεωρηθεί ότι προσβάλλουν το τεκμήριο αθωότητας αν ισοδυναμούν με διαπίστωση ενοχής που παραγνωρίζει σκοπίμως την προηγούμενη αθώωση του κατηγορουμένου. Επίσης, τονίζει ότι η διατύπωση υποψιών επί της αθωότητας ενός κατηγορουμένου δεν είναι αποδεκτή μετά την οριστική αθώωσή του, ακόμα και αν πρόκειται για αθώωση «λόγω αμφιβολιών». Εκείνο που αξίζει να τονιστεί σε σχέση με την απόφαση αυτή είναι αφενός ότι δέχεται ότι η προστατευτική της τιμής και αξιοπρέπειας λειτουργία του τεκμηρίου αθωότητας μπορεί να απορρέει και από αποφάσεις που παύουν οριστικά την ποινική δίωξη λόγω παραγραφής αφετέρου ότι η

---

¹⁹ Βλ. την απόφαση αυτή και σε ΝοΒ (57/2009), 173 (με παρατ. Β.Χειρδάρη).

οριστική αθώωση του κατηγορουμένου μπορεί να σχετίζεται και με σχετικό βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου.

Με βάση τις σκέψεις αυτές το ΕΔΔΑ δέχθηκε ότι παραβιάστηκε το τεκμήριο αθωότητας αφού έκρινε μη κατανοητή και δικαιολογημένη τη διάκριση μεταξύ «αντικειμενικής» διάπραξης του εγκλήματος και παράλληλης αθώωσής του.

vi) Απόφαση ΕΔΔΑ Orr κατά Νορβηγίας της 15.5.2008 (αριθ. προσφυγής 31283/04).

Πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: Κατά του προσφεύγοντος ασκήθηκε ποινική δίωξη για βιασμό. Κατά τη διάρκεια της δευτεροβάθμιας ποινικής δίκης η παθούσα ζήτησε την επιδίκαση αποζημίωσης λόγω της βλάβης της από το συγκεκριμένο έγκλημα. Το δευτεροβάθμιο ποινικό δικαστήριο με τη συμμετοχή των ενόρκων αθώωσε τον κατηγορούμενο, ενώ οι τακτικοί δικαστές, που ήταν οι μόνοι αρμόδιοι να κρίνουν τις αστικές αξιώσεις της παθούσας, επιδίκασαν σ' αυτήν αποζημίωση.

Το ΕΔΔΑ επαναλαμβάνει και εδώ την πάγια θέση του ότι η απαλλαγή από την ποινική ευθύνη δεν αποκλείει τη θέσπιση αστικής ή άλλης μορφής ευθύνης που απορρέει από τα ίδια πραγματικά περιστατικά με βάση ένα λιγότερο αυστηρό βάρος απόδειξης. Κρίσιμης σημασίας για την εκτίμηση του κατά πόσο συμβιβάζεται η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου και η αιτιολογία της με το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ θεωρήθηκε και εδώ η γλώσσα που χρησιμοποιείται.

Με βάση τις σκέψεις αυτές το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση τα δικαστήρια της Νορβηγίας, που έκριναν επί των αστικών αξιώσεων, παραβίασαν το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, διότι χρησιμοποίησαν φράσεις που αμφισβητούν την ορθότητα της αθωότητας και παραγνωρίζουν την αθώωση του προσφεύγοντος, καθώς αναλύονται όλα εκείνα τα πραγματικά περιστατικά που καλύπτουν όλα τα συστατικά στοιχεία, αντικειμενικά και υποκειμενικά, που κανονικά θα ισοδυναμούσαν με το ποινικό αδίκημα του βιασμού, χρησιμοποιώντας ταυτόχρονα και τη λέξη «βία», η οποία, μολονότι δεν μπορεί να έχει αποκλειστικά και μόνο ποινικό χαρακτήρα, χρησιμοποιείται στη συγκεκριμένη περίπτωση με τρόπο που αποδίδει στη συλλογιστική της σχετικής απόφασης ποινικά χαρακτηριστικά. Μάλιστα, στη συγκεκριμένη περίπτωση το ΕΔΔΑ θεώρησε ότι ούτε οι διαβεβαιώσεις της

ίδιαι της απόφασης, που έκρινε τις αστικές αξιώσεις, ότι το αντίθετο αποτέλεσμα στο οποίο κατέληξε σε σχέση με την ποινική απόφαση ήταν το αποτέλεσμα του λιγότερο αυστηρού βάρους απόδειξης που ισχύει στην πολιτική δίκη, ήταν ικανές να ανατρέψουν την εικόνα που σχηματίστηκε από το σύνολο της αιτιολογίας της ότι αμφισβητήθηκε η ορθότητα της αθωωτικής ποινικής απόφασης.

vii) Απόφαση ΕΔΔΑ Σταυρόπουλος κατά Ελλάδας της 27.9.2007 (αριθ. προσφυγής 35522/04)²⁰.

Πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: Κατά του προσφεύγοντος ασκήθηκε ποινική δίωξη για απάτη και ψευδή δήλωση κατά του Οργανισμού Εργατικής Εστίας, διότι υποβάλλοντας αίτημα για στεγαστική συνδρομή δήλωσε ψευδώς ότι δεν είχε άλλο ακίνητο, ενώ αποδείχθηκε το αντίθετο. Πρωτόδικα ο κατηγορούμενος καταδικάστηκε, αλλά το δευτεροβάθμιο δικαστήριο τον αθώωσε λόγω αμφιβολιών, εφαρμόζοντας την αρχή in dubio pro reo. Μετά την αμετάκλητη αθώωσή του ο προσφεύγων ζήτησε από τα διοικητικά δικαστήρια την ακύρωση της πράξης του Οργανισμού Εργατικής Εστίας. Αρχικά η αίτησή του απορρίφθηκε τόσο σε πρώτο όσο και δεύτερο βαθμό και μάλιστα το εφετείο αρνήθηκε να λάβει υπόψη την αθωωτική απόφαση, με το αιτιολογικό ότι δεν δεσμευόταν από τη λύση που δόθηκε από τα ποινικά δικαστήρια. Το ΣΤΕ αναίρεσε την απόφαση του εφετείου, δεχόμενο ότι τα διοικητικά δικαστήρια παρά το ότι δεν δεσμεύονται από τις αποφάσεις των ποινικών δικαστηρίων, πρέπει σε κάθε περίπτωση να λαμβάνουν υπόψη τις σχετικές αποφάσεις. Στη συνέχεια το εφετείο απέρριψε εκ νέου την αίτηση ακύρωσης του προσφεύγοντος, ενώ σχολιάζοντας την αθωωτική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου έκρινε ότι το τελευταίο δεν κατέληξε στην ανυπαρξία των παράνομων πράξεων λόγω έλλειψης δόλου, αλλά τον απάλλαξε λόγω αμφιβολιών. Το ΣΤΕ επικύρωσε ουσιαστικά την πιο πάνω απόφαση του εφετείου, δεχόμενο ότι ο προσφεύγων είχε αθωωθεί λόγω ύπαρξης αμφιβολιών περί της ενοχής του και όχι γιατί διαπιστώθηκε ότι τα συστατικά στοιχεία του εγκλήματος δεν πληρούνται ή λόγω έλλειψης δόλου.

Το ΕΔΔΑ δέχεται αρχικά ότι το τεκμήριο αθωότητας του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ δεν περιορίζεται μόνο στις περιπτώσεις εκείνες όπου ένα πρόσωπο

---

²⁰ Βλ. την απόφαση αυτή και σε ΝοΒ (56/2008), 457, ΔΕΕ (2008), 1031, ΔΦΝ (2008), 954, ΕΔΚΑ (2008), 198.

έχει την ιδιότητα του κατηγορουμένου στα πλαίσια ποινικής δίκης. Πάντως, για την επέκταση της εφαρμογής του τεκμηρίου αθωότητας και σε άλλη δίκη πρέπει να διαπιστωθεί η σύνδεση της τελευταίας με την ποινική διαδικασία. Στην προκειμένη περίπτωση διαπιστώθηκε ο αναγκαίος σύνδεσμος των δύο διαδικασιών, διότι και οι δύο αφορούσαν τις ίδιες πράξεις και την ίδια συμπεριφορά, δεδομένου ότι το κεντρικό στοιχείο που εξέτασαν τα διοικητικά δικαστήρια (ο εκ προθέσεως ή μη χαρακτήρας της παράλειψης δήλωσης των περιουσιακών στοιχείων του προσφεύγοντος) αποτελούσε μέρος των συστατικών στοιχείων του εγκλήματος για το οποίο διώχθηκε.

Επίσης, το ΕΔΔΑ τόνισε ότι δεν εξετάζει τη δεσμευτικότητα της αθωωτικής απόφασης του ποινικού δικαστηρίου στα πλαίσια της διοικητικής δίκης, αφού αυτό συνιστά υποκατάσταση των εθνικών δικαστηρίων και βρίσκεται εκτός της αρμοδιότητάς του. Πάντως, πρέπει να ελέγχεται σε κάθε περίπτωση αν με τον τρόπο που ενεργούν, τους λόγους της απόφασης ή τις λέξεις που χρησιμοποιούν στο αιτιολογικό τα (διοικητικά εν προκειμένω) δικαστήρια, που επιλαμβάνονται της υπόθεσης μετά την αμετάκλητη αθώωση, αφήνουν να δημιουργηθούν υποψίες σχετικά με την αθωότητα του προσφεύγοντος, κάτι που οδηγεί σε παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας. Τονίζει δε το ΕΔΔΑ ότι η έκφραση υποψιών σχετικά με την αθωότητα ενός κατηγορουμένου είναι απαράδεκτη μετά την οριστική απαλλαγή του. Επομένως, ακόμα και αν πρόκειται για απαλλαγή «λόγω αμφιβολιών» η έκφραση αμφιβολιών για την ενοχή, συμπεριλαμβανομένων αυτών που εξάγονται από τους λόγους της απαλλαγής, δεν συμβιβάζεται με το τεκμήριο αθωότητας. Μάλιστα, επισημαίνει ότι δεν πρέπει να υφίσταται καμία ποιοτική διαφορά μεταξύ μιας απαλλαγής ελλείψει αποδείξεων και μιας απαλλαγής απορρέουσας από μία άνευ αμφιβολιών διαπίστωση της αθωότητας ενός προσώπου.

Με βάση τις σκέψεις αυτές το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση τα ελληνικά διοικητικά δικαστήρια παραβίασαν το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, διότι στηρίχθηκαν ρητά και άνευ ενδοιασμού στο γεγονός ότι ο προσφεύγων είχε απαλλαγεί «λόγω αμφιβολιών», ξεπερνώντας με τους όρους που χρησιμοποίησαν τα διοικητικής φύσης πλαίσια της διαφοράς και δεν άφησαν καμία αμφιβολία περί της υποτιθέμενης πρόθεσης

του προσφεύγοντος να μην συμπεριλάβει στη δήλωσή του όλα τα ακίνητά του.

viii) Απόφαση ΕΔΔΑ Ringvold κατά Νορβηγίας της 11.2.2003 (αριθ. προσφυγής 34964/97).

Πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης: Εναντίον του προσφεύγοντος είχε ασκηθεί ποινική δίωξη για σεξουαλική εκμετάλλευση ανηλίκου. Στα πλαίσια της ποινικής διαδικασίας ο ανήλικος υπέβαλε τις αστικές του αξιώσεις για την ηθική του βλάβη από το έγκλημα. Τελικά το δικαστήριο αθώωσε τον κατηγορούμενο και απέρριψε την αστική αξίωση του ανηλίκου. Ακολούθως, ο ανήλικος προσέφυγε στο Ανώτατο Δικαστήριο κατά τους κανόνες της Πολιτικής Δικονομίας κατά το μέρος της απόρριψης της αστικής του αξίωσης. Στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας το Ανώτατο Δικαστήριο διέταξε συμπληρωματικές αποδείξεις και εξετάστηκαν ενώπιόν του περισσότεροι από 20 νέοι μάρτυρες. Παράλληλα, το δικαστήριο επέτρεψε την προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων από την ποινική δικογραφία, παρά το ότι ο κατηγορούμενος αντιτάχθηκε. Τελικά το Ανώτατο Δικαστήριο εφαρμόζοντας τους κανόνες της πολιτικής δικονομίας και εξετάζοντας και νέα αποδεικτικά μέσα επιδίκασε αποζημίωση στο ανήλικο για την ηθική του βλάβη.

Το ΕΔΔΑ αρχικά επανέλαβε ότι το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ δεν περιορίζεται μόνο σε ποινικές διαδικασίες που εκκρεμούν, αλλά επεκτείνεται και σε διαδικασίες ενώπιον άλλων δικαστηρίων μετά το πέρας της ποινικής δίκης. Επίσης, δέχθηκε ότι η απαλλαγή από την ποινική ευθύνη δεν πρέπει να αποκλείει την αστική ευθύνη για αποζημίωση που προκύπτει από τα ίδια πραγματικά περιστατικά βάσει λιγότερο αυστηρού βάρους απόδειξης. Μάλιστα, στην απόφαση αυτή το ΕΔΔΑ σημειώνει ότι δεν πρέπει να αναγνωρίζεται στο πρόσωπο που απαλλάχθηκε από ποινικό αδίκημα, αλλά θεωρείται υπεύθυνο σύμφωνα με το αστικό βάρος απόδειξης, το αδικαιολόγητο πλεονέκτημα να αποφύγει την ευθύνη για τις πράξεις του. Αν, όμως, η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου που επιδικάζει την αποζημίωση έχει παραδοχές που αναγνωρίζουν ποινική ευθύνη του εναγομένου τότε παραβιάζεται το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ.

Με βάση τις σκέψεις αυτές το ΕΔΔΑ κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση το Ανώτατο Δικαστήριο της Νορβηγίας, δικάζοντας κατά τους κανόνες της πολιτικής δικονομίας, δεν παραβίασε το άρθρο 6 παρ.

2 ΕΣΔΑ, λαμβανομένου υπόψη και του ότι το ζήτημα της αποζημίωσης αποτέλεσε αντικείμενο χωριστής νομικής εκτίμησης και βασίστηκε σε κριτήρια και αποδεικτικά στοιχεία που διέφεραν από εκείνα που εφαρμόστηκαν στην ποινική δίκη. Έτσι, τελικά στη συγκεκριμένη υπόθεση κρίθηκε ότι το αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας δεν ήταν αποφασιστικής σημασίας για την επιδίκαση της αποζημίωσης.

2) Η θέση του ΕΔΔΑ για τη σχέση ποινικής και πολιτικής διαδικασίας και το ρόλο του τεκμηρίου αθωότητας.

Από την προσεκτική μελέτη της νομολογίας του ΕΔΔΑ διαπιστώνεται ότι οι θέσεις του για τη σχέση πολιτικής και ποινικής διαδικασίας και για την επίδραση της αμετάκλητης αθωωτικής ποινικής απόφασης στην αστική δίκη συμπυκνώνονται στα ακόλουθα:

- η απαλλαγή από την ποινική ευθύνη δεν αποκλείει την αστική ευθύνη του ίδιου προσώπου, ακόμα και αν απορρέει από τα ίδια πραγματικά περιστατικά. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό για το ζήτημα που μας απασχολεί να τονιστεί ότι το ΕΔΔΑ έχει επανειλημμένα εκφράσει την άποψη ότι μόνο το γεγονός πως τα αποδεικτικά στοιχεία από την ποινική διαδικασία θα χρησιμοποιηθούν και στην πολιτική δίκη, καθώς και το ότι βάση της αστικής αξίωσης για αποζημίωση είναι τα συστατικά στοιχεία του ποινικού αδικήματος δεν είναι αρκετά για να χαρακτηριστεί η πολιτική δίκη ως (δεύτερη) ποινική διαδικασία που απαγορεύεται βάσει της αρχής *ne bis in idem*, καθώς μια τέτοια συλλογιστική θα κατέληγε στο να παρεμποδίζει το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ κατά τρόπο αδικαιολόγητο το θύμα να ζητήσει αποζημίωση βάσει του αστικού δικαίου, συνιστώντας ένα αδικαιολόγητο και δυσανάλογο περιορισμό του δικαιώματός του για πρόσβαση στο δικαστήριο βάσει του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ.
- το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ δεν προβλέπει δέσμευση του πολιτικού δικαστηρίου από τις διαπιστώσεις ή το αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας, αλλά αυτό παραμένει ελεύθερο να αποφασίσει για την αστική διαφορά. Αυτή η βασική αρχή για τη σχέση ποινικής και πολιτικής δίκης τονίζεται στην αρχή κάθε απόφασης του ΕΔΔΑ, ενώ επισημαίνεται ότι το ζήτημα της δεσμευτικότητας των αθωωτικών

ποινικών αποφάσεων ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των εθνικών δικαστηρίων και δεν είναι επιτρεπτή η υποκατάστασή τους από το ΕΔΔΑ. Μάλιστα, διευκρινίζεται ότι η έλλειψη δέσμευσης αφορά όχι μόνο το αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας, δηλ. την αθώωση του κατηγορουμένου, αλλά και τις διαπιστώσεις, δηλ. τις σκέψεις, τους συλλογισμούς και την εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού²¹. Η θέση αυτή τονίζει ότι ακόμα και με βάση τα ίδια πραγματικά περιστατικά και τα ίδια αποδεικτικά μέσα το πολιτικό δικαστήριο μπορεί να καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα από το ποινικό δικαστήριο. Αυτό για παράδειγμα μπορεί να οφείλεται στο λιγότερο αυστηρό βάρος απόδειξης που ισχύει στην πολιτική δίκη.

- τα πολιτικά δικαστήρια, που επιλαμβάνονται μετά την αμετάκλητη αθωωτική ποινική απόφαση υπόθεσης, που εμφανίζει στενό σύνδεσμο με την ποινική υπόθεση, πρέπει να είναι προσεκτικά σε σχέση με τη γλώσσα που χρησιμοποιούν τόσο στο σκεπτικό όσο και στο διατακτικό τους. Αρχικά θα πρέπει να παραμένουν εντός των ορίων της πολιτικής δίκης, αποφεύγοντας χαρακτηρισμούς και κρίσεις που σχετίζονται με το ποινικό αδίκημα, εφόσον δεν εντάσσονται και στο αντικείμενο της πολιτικής δίκης, ώστε να μην δίνεται η εντύπωση ότι το πολιτικό δικαστήριο ασχολείται όχι μόνο με τις αστικές αξιώσεις, αλλά και με την τέλεση του ποινικού αδικήματος. Παράλληλα, οι παραδοχές και η συλλογιστική της πολιτικής απόφασης δεν θα πρέπει να θέτουν υπό αμφισβήτηση την ορθότητα της αθωωτικής απόφασης. Εδώ χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή. Το ΕΔΔΑ δεν αποκλείει τη διαφορετική εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού και την κατ' επέκταση δυνατότητα του πολιτικού δικαστηρίου να καταλήξει σε εντελώς διαφορετικό συμπέρασμα από το ποινικό δικαστήριο. Απαγορεύει, όμως, να αμφισβητηθεί άμεσα ή έμμεσα η ορθότητα της απόφασης του ποινικού δικαστηρίου. Είναι εντελώς διαφορετικό η επιδίκαση αποζημίωσης βάσει των ίδιων πραγματικών περιστατικών και η επανεκτίμηση της

---

²¹ Ωστόσο, η παρανόηση και η διαστρέβλωση του νοήματος των σχετικών αποφάσεων του ΕΔΔΑ έγινε φανερή ήδη από τη δημοσίευση της πρώτης ελληνικού ενδιαφέροντος απόφασης του ΕΔΔΑ (ΕΔΔΑ Σταυρόπουλος κατά Ελλάδας της 27.9.2007 (αριθ. προσφυγής 35522/04))· βλ. ενδ. Σ.Παπαδημητρίου/Κ.Μηλιαράκη, η δέσμευση των Διοικητικών Δικαστηρίων από τις αμετάκλητες αθωωτικές αποφάσεις των Ποινικών Δικαστηρίων, ΔΦΝ (2008), σελ. 950 επ.

ποινικής διάστασης της υπόθεσης από τα πολιτικά δικαστήρια· το τελευταίο είναι κατά το ΕΔΔΑ απαγορευμένο. Έχει κριθεί ότι αμφισβητείται το αθωωτικό αποτέλεσμα και όταν το επιλαμβανόμενο στη συνέχεια πολιτικό δικαστήριο αντλεί επιχειρήματα για την ευθύνη του εναγομένου από τους λόγους απαλλαγής του στο ποινικό δικαστήριο, π.χ. όταν αυτός αθώθηκε λόγω αμφιβολιών ή με μειοψηφία ή με αντίθετη εισαγγελική πρόταση. Οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στην πολιτική απόφαση πρέπει να εκτιμώνται σε σχέση με το σύνολο της απόφασης και με βάση τη συνολική εντύπωση που αυτή αφήνει, ιδίως σε περιπτώσεις που ορισμένοι όροι δεν έχουν αποκλειστικά ποινικό χαρακτήρα²². Έτσι, κρίθηκε ότι παραβιάστηκε το τεκμήριο αθωότητας διότι η πολιτική απόφαση δέχθηκε ότι η ενάγουσα, που ζητούσε την υπηρεσιακή της αποκατάσταση, «είχε διαπράξει το έγκλημα της εκβίασης»²³ ή ότι ο εναγόμενος, που υποχρεώθηκε σε καταβολή αποζημίωσης του παθόντος, αν και με την ίδια απόφαση αθώθηκε για το ποινικό αδίκημα, «είναι ένοχος για το αδίκημα, για το οποίο κατηγορήθηκε»²⁴ ή ότι ο ενάγων, που ζητούσε από τον εργοδότη που τον κατηγόρησε για διάπραξη ποινικού εγκλήματος αποζημίωση για άκυρη απόλυση, «είχε διαπράξει το αδίκημα για το οποίο κατηγορήθηκε»²⁵. Το ΕΔΔΑ για τη σχετική κρίση του λαμβάνει υπόψη και την τυχόν διενέργεια πρόσθετων αποδείξεων, δηλ. την εκτίμηση από το πολιτικό δικαστήριο και νέων αποδείξεων που δεν είχαν τεθεί υπόψη του ποινικού δικαστηρίου, οπότε το διαφορετικό αποτέλεσμα

---

²² Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, στα πλαίσια αγωγής αποζημίωσης λόγω τέλεσης της πράξης του βιασμού σε βάρος της παθούσας, η λέξη «βία» θεωρήθηκε με βάση το συνολικό περιεχόμενο, τη μορφή και τη συνολική διατύπωση και τις εκφράσεις που χρησιμοποιήθηκαν ότι αποδίδει στη συλλογιστική της απόφασης του πολιτικού δικαστηρίου ποινικά χαρακτηριστικά.

²³ Εδώ χωρίς να υπάρχει λόγος χρησιμοποιήθηκαν οι λέξεις «έγκλημα» και «εκβίαση», παρά το ότι δεν ήταν απαραίτητο στα πλαίσια της πολιτικής δίκης, όπου το αντικείμενο ήταν απλά το δικαιολογημένο ή μη της απόλυσης του εργαζομένου. Επομένως, στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν ήταν αναγκαίο το πολιτικό δικαστήριο να χαρακτηρίσει τη συμπεριφορά του ενάγοντος ως «έγκλημα» ούτε να δώσει τον ποινικό ορισμό της συμπεριφοράς του.

²⁴ Και εδώ οι λέξεις που χρησιμοποιήθηκαν «ένοχος» και «αδίκημα» παραπέμπουν ευθέως στην ποινική δίκη, της οποίας το αθωωτικό αποτέλεσμα θέτουν υπό αμφισβήτηση.

²⁵ Οι λέξεις «αδίκημα» και «κατηγορήθηκε» παραπέμπουν ευθέως στην ποινική διαδικασία, αμφισβητώντας την ορθότητα του αθωωτικού αποτελέσματος. Ενόψει του αντικείμενου της διαφοράς (κρίση σχετικά με την ακυρότητα ή μη της καταγγελίας σύμβασης εργασίας) η αναφορά στην ποινική διάσταση της υπόθεσης κρίθηκε ότι υπερβαίνει τα όρια της αστικής δίκης.

στο οποίο καταλήγει το πολιτικό δικαστήριο είναι περισσότερο δικαιολογημένο.

- η παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας μπορεί να προκύπτει είτε από το αιτιολογικό-σκεπτικό της πολιτικής απόφασης είτε από το διατακτικό της, αφού τα δύο αυτά στοιχεία έχουν το ίδιο δεσμευτικό αποτέλεσμα. Επομένως, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η (προσεκτική) διατύπωση που χρησιμοποιείται στο διατακτικό μπορεί να καλύψει ή να θεραπεύσει την παραβίαση που συντελείται με τις λέξεις που χρησιμοποιούνται στο αιτιολογικό-σκεπτικό.
- το τεκμήριο αθωότητας μπορεί να παραβιαστεί και στην περίπτωση που οι αστικές αξιώσεις του θύματος επιδικάζονται με την ίδια απόφαση, σε όσες περιπτώσεις επιτρέπεται από το εσωτερικό δίκαιο η ταυτόχρονη εκδίκαση ποινικής κατηγορίας και αστικών αξιώσεων. Επομένως, σε όσους περιορισμούς υπόκειται κατά τα προαναφερόμενα η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου που έπεται της αμετάκλητης αθωωτικής ποινικής απόφασης στους ίδιους υπόκειται και το σκέλος της απόφασης που ασχολείται με τις αστικές αξιώσεις, το οποίο δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να αμφισβητεί ή να ανατρέπεται το αθωωτικό αποτέλεσμα κατά το ποινικό σκέλος της.
- αθωωτική ποινική απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ είναι κάθε απόφαση που εκδίδεται επί ποινικής υπόθεσης και δεν επιβάλλει στον κατηγορούμενο ποινή. Αυτή μπορεί να είναι απόφαση που διαπιστώνει πανηγυρικά την μη τέλεση του εγκλήματος, π.χ. την έλλειψη στοιχείων της αντικειμενικής ή υποκειμενικής υπόστασης ή απόφαση που απαλλάσσει τον κατηγορούμενο «λόγω αμφιβολιών» ή απόφαση που αναστέλλει την ποινική διαδικασία ή που παύει οριστικά την ποινική δίωξη ή ακόμα και αντίστοιχου περιεχομένου βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου²⁶.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι το ΕΔΔΑ δεν αντιλαμβάνεται την ισχύ της αθωωτικής ποινικής απόφασης και την

---

²⁶ Ωστόσο, ορθά έκρινε η ΑΠ 302/2016, ΕλλΔνη (57/2016), 1643, ότι δεν εξομοιώνεται με αθωωτική απόφαση εκείνη που βάσει ειδικής διάταξης νόμου παραγράφει υφ' όρον ποινή που επιβλήθηκε με προηγούμενη ποινική απόφαση. Πράγματι, στις περιπτώσεις αυτές η παραγραφή δεν αφορά στο αξιόποινο, αλλά μόνο στην ποινή, η οποία πλέον δεν μπορεί να εκτελεστεί.

απαγόρευση αμφισβήτησης του αθωωτικού αποτελέσματος ως υποχρέωση όλων των λοιπών δικαστηρίων άλλων δικαιοδοσιών (πολιτικών και διοικητικών) να συντάσσονται με την απαλλακτική κρίση ή να υιοθετούν τον τρόπο εκτίμησης των αποδεικτικών μέσων από το ποινικό δικαστήριο. Κάτι τέτοιο θα συνιστούσε δέσμευση του πολιτικού δικαστηρίου από την απόφαση του ποινικού δικαστηρίου στα πλαίσια της αρχής *ne bis in idem*, που όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω σαφώς αποκλείει το ΕΔΔΑ.

Από τη νομολογία του ΕΔΔΑ φαίνεται ότι στο επίκεντρο βρίσκεται πάντα η ποινική διαδικασία. Το τεκμήριο αθωότητας προσβάλλεται όχι λόγω του αποτελέσματος, στο οποίο καταλήγει το πολιτικό δικαστήριο, αλλά από την αμφισβήτηση του αθωωτικού αποτελέσματος της ποινικής απόφασης. Δηλαδή, εκείνο που θίγεται από την πολιτική απόφαση είναι ουσιαστικά η χρηστή απονομή της δικαιοσύνης και ο δίκαιος χαρακτήρας της συγκεκριμένης ποινικής δίκης.

Δ.- Κριτική παρουσίαση των θέσεων του Αρείου Πάγου για τη σχέση ποινικής και πολιτικής δίκης.

1) Πρώτη (μειοψηφούσα) άποψη: δεσμευτική κατ' αποτέλεσμα για το πολιτικό δικαστήριο η αθωωτική ποινική απόφαση.

Με την ΑΠ 1652/2013 ανατράπηκε η μέχρι τότε απολύτως κρατούσα στη νομολογία θέση σχετικά με τη δεσμευτικότητα των αθωωτικών ποινικών αποφάσεων στην πολιτική δίκη. Ειδικότερα, ο Άρειος Πάγος με παραπομπή στη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ δέχθηκε ότι οι αποφάσεις των ποινικών δικαστηρίων δεν δεσμεύουν τα πολιτικά δικαστήρια, αλλά ενόψει του τεκμηρίου αθωότητας, που εφαρμόζεται και σε κάθε άλλη διαδικασία, στην οποία κρίνονται ζητήματα αστικής, διοικητικής ή πειθαρχικής φύσης, οι δικαστικές αποφάσεις που μετά την αθώωση του κατηγορουμένου ερμηνεύουν για τις ανάγκες της νέας δίκης την ποινική αθωωτική απόφαση, που στηρίζεται στα ίδια πραγματικά περιστατικά, δεν πρέπει να δημιουργεί αμφιβολίες ως προς την προηγούμενη απαλλαγή του. Πλην, όμως, τελικά έκρινε ότι η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου που δέχθηκε ότι ο εναγόμενος με τις δηλώσεις του στον τύπο και στο διαδίκτυο υπερέβη το αναγκαίο μέτρο και ευθύνεται αδικοπρακτικά έναντι του ενάγοντος, παραβιάζει το τεκμήριο αθωότητας που προκύπτει από αμετάκλητη αθωωτική ποινική

απόφαση για τα ίδια δημοσιεύματα. Συγκεκριμένα, η ΑΠ 1652/2013 δέχθηκε ότι μόνη η κατάφαση αστικής-αδικοπρακτικής ευθύνης, στηριζόμενης στα ίδια πραγματικά περιστατικά με την ποινική αθωωτική απόφαση δημιουργεί αμφιβολίες και υπόνοιες ως προς την αθώωση του κατηγορουμένου και ότι το πολιτικό δικαστήριο έπρεπε να αποκλείσει την αστική ευθύνη του εναγομένου, ώστε να οδηγηθεί σε «αποτέλεσμα συμβατό με την αθωωτική απόφαση» για το ποινικό αδίκημα.

Με το ίδιο σκεπτικό η ΑΠ 715/2017²⁷ έκρινε ότι παραβιάστηκε το τεκμήριο αθωότητας από την κατάφαση αστικής-αδικοπρακτικής ευθύνης του εναγομένου, παρά το ότι αυτός αθώωθηκε αμετάκλητα από το ποινικό δικαστήριο. Στην απόφαση αυτή αναφέρεται ότι η ίδια η επιδίκαση αποζημίωσης από μόνη της (και όχι οι αιτιολογίες της πολιτικής απόφασης) δημιουργούν αμφιβολίες σχετικά με την προηγηθείσα αθώωση του κατηγορουμένου. Μάλιστα, για τη θεμελίωση της θέσης αυτής γίνεται επίκληση για πρώτη φορά της ενότητας της έννομης τάξης, με παραπομπή στην απόφαση ΕΔΔΑ Οργ κατά Νορβηγίας της 15.5.2008 (αριθ. προσφυγής 31283/04), η οποία πάντως δεν περιέχει αντίστοιχη σκέψη.

Ακριβώς όμοιου περιεχομένου με την ΑΠ 715/2017 είναι και η 322/2018²⁸, που επικαλείται ομοίως την ενότητα της έννομης τάξης ως πρόσθετο επιχείρημα για την κατάφαση παραβίασης του τεκμηρίου της αθωότητας.

2) Δεύτερη άποψη: μη δέσμευση πολιτικού δικαστηρίου από το αθωωτικό αποτέλεσμα της ποινικής δίκης.

Η ΑΠ 1364/2011²⁹ είναι η πρώτη από μία σειρά αποφάσεων, οι οποίες αφού δέχονται ότι δεν υπάρχει δέσμευση του πολιτικού δικαστηρίου από την αμετάκλητη αθώωση του κατηγορουμένου στο ποινικό δικαστήριο, αλλά μόνο υποχρέωση να μην δημιουργεί το αιτιολογικό της πολιτικής απόφασης αμφιβολίες ως προς την προηγούμενη απαλλαγή του κατηγορουμένου, στη συνέχεια με πανομοιότυπο σκεπτικό και αιτιολογικό απορρίπτουν παράπονα του διαδίκου που αθώωθηκε στο ποινικό δικαστήριο για παραβίαση του

---

²⁷ Δημοσιευμένη στη ΝΟΜΟΣ.

²⁸ Δημοσιευμένη στη ΝΟΜΟΣ.

²⁹ Βλ. την απόφαση αυτή σε ΝοΒ (60/202012), 568 (με παρατ. Σ.Ιωακειμίδη).

τεκμηρίου αθωότητας. Στη συγκεκριμένη περίπτωση ο κατηγορούμενος είχε αρχικά αθωωθεί αμετάκλητα από το ποινικό δικαστήριο για το έγκλημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, αλλά στη συνέχεια υποχρεώθηκε να καταβάλει αποζημίωση στους κληρονόμους του παθόντος-θανατωθέντος, με βάση τα ίδια πραγματικά περιστατικά, που κρίθηκε ότι συνιστούν (αστική) αδικοππραξία. Ο Άρειος Πάγος με την 1364/2011 απόφασή του έκρινε ότι μόνο το γεγονός της μη εναρμόνισης των πραγματικών παραδοχών του πολιτικού δικαστηρίου με εκείνες του ποινικού δικαστηρίου δεν αποτελεί παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας, ενώ στη συγκεκριμένη περίπτωση το πολιτικό δικαστήριο συνεκτίμησε την αμετάκλητη ποινική αθωωτική απόφαση, χωρίς ωστόσο να προβεί σε οποιαδήποτε ερμηνεία ως προς τους λόγους απαλλαγής του κατηγορουμένου από το ποινικό δικαστήριο και χωρίς να αποφανθεί άμεσα ή έμμεσα για την ποινική ενοχή του. Έτσι, τελικά ο Άρειος Πάγος απέρριψε τον σχετικό με την παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας λόγο αναίρεσης.

Όμοιου περιεχομένου είναι και η ΑΠ 215/2013³⁰, η οποία δέχθηκε ότι δεν παραβιάστηκε το τεκμήριο αθωότητας του κατηγορουμένου, ο οποίος υποχρεώθηκε στην πληρωμή στην ασφαλιστική του εταιρία των χρηματικών ποσών που η τελευταία κατέβαλε σε ζημιωθέντα από τροχαίο ατύχημα, στο οποίο ενεπλάκη ο κατηγορούμενος-εναγόμενος, παρά το ότι ο τελευταίος είχε προηγούμενα αθωωθεί αμετάκλητα από την ποινική κατηγορία για οδήγηση του οχήματός του υπό την επίδραση οινοπνεύματος. Η αιτιολόγηση της απορριπτικής κρίσης του Αρείου Πάγου συνιστά αντιγραφή της αιτιολογίας της ΑΠ 1364/2011, χωρίς ωστόσο στην περίπτωση αυτή να γίνεται αναφορά στις σχετικές παραδοχές και στις αιτιολογίες του πολιτικού δικαστηρίου, ώστε να ελεγχθεί η συμβατότητά της με τις απαιτήσεις του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ.

Με το ίδιο ακριβώς σκεπτικό και αιτιολογίες η ΑΠ 1398/2015³¹ απέρριψε λόγο αναίρεσης για παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας του εναγόμενου-κατηγορούμενου, ο οποίος ως εργολάβος υποχρεώθηκε από τα πολιτικά δικαστήρια σε αποζημίωση λόγω κατάρρευσης στέγης οικοδομής, παρά το ότι είχε προηγουμένως αθωωθεί αμετάκλητα από τα ποινικά δικαστήρια για το έγκλημα της παράβασης κανόνων οικοδομικής. Στην περίπτωση αυτή, πάντως, η απόφαση του Αρείου Πάγου μνημονεύει

---

³⁰ Βλ. την απόφαση αυτή σε ΕΕμπΔ (2013), 658, ΝΟΜΟΣ.

³¹ Δημοσιευμένη στη ΝΟΜΟΣ.

ολόκληρο το σκεπτικό της (πολιτικής) απόφασης του δικαστηρίου της ουσίας, που καθιστά εφικτό τον έλεγχο για τη συμβατότητα της αιτιολογίας της με το τεκμήριο αθωότητας του εναγόμενου-κατηγορουμένου.

Πανομοιότυπη από άποψη αιτιολογίας είναι και η ΑΠ 344/2016³², η οποία υποχρέωσε τον εναγόμενο-ιδιοκτήτη επιχείρησης αρτοποιείου σε καταβολή αποζημίωσης για τον θάνατο ανηλίκου που συνέβη στο εργαστήριο της επιχείρησής του και οφειλόταν στην παράλειψή του να απενεργοποιήσει τη μηχανή ζυμωτηρίου, παρά το ότι για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, που συνδέονται με τον θάνατο του ανηλίκου, είχε αθωωθεί αμετάκλητα από τα ποινικά δικαστήρια. Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου αναφέρεται στην ποινική διαδικασία και ειδικότερα μνημονεύει την πρωτόδικη καταδίκη του κατηγορουμένου-εναγομένου και την αθώωσή του στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο με την αιτιολογία ότι ο θάνατος του ανηλίκου δεν προκλήθηκε από τη λειτουργία του ζυμωτηρίου, όπως δέχθηκε το πολιτικό δικαστήριο, αλλά από την πτώση του ανηλίκου μέσα στον κάδο του ζυμωτηρίου.

Με ελάχιστα διαφοροποιημένο αιτιολογικό η ΑΠ 1422/2017³³ απέρριψε λόγο αναίρεσης για παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας από την καταδίκη του εναγομένου σε πληρωμή αποζημίωσης, παρά το ότι αυτός είχε αθωωθεί αμετάκλητα από τα ποινικά δικαστήρια για το έγκλημα που σχετίζεται με τα ίδια πραγματικά περιστατικά. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στο ότι ο Άρειος Πάγος απέρριψε τον ισχυρισμό του εναγομένου ότι η προσβληθείσα με αναίρεση απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου παραβίασε το τεκμήριο αθωότητας, διότι με το να αναφερθεί κατά τρόπο αναλυτικό στην αθωωτική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου, στην άσκηση αναίρεσης κατ' αυτής από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου για έλλειψη αιτιολογίας και στην απόρριψη της αναίρεσης αυτής για δικονομικούς λόγους ουσιαστικά αμφισβήτησε το αθωωτικό αποτέλεσμα.

Η ΑΠ 1747/2017 απέρριψε με όμοιο με τις πιο πάνω αποφάσεις σκεπτικό τον σχετικό με την παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας λόγο αναίρεσης, τονίζοντας ότι ειδικά στη συγκεκριμένη περίπτωση κατά το χρόνο

---

³² Βλ. την απόφαση αυτή σε ΧρΙΔ (ΙΖ/2017), 115.

³³ Δημοσιευμένη στη ΝΟΜΟΣ.

συζήτησης της υπόθεσης στο πολιτικό εφετείο δεν είχε εκδοθεί η αμετάκλητη αθωωτική ποινική απόφαση.

Για το τέλος της παρουσίασης της δεύτερης αυτής τάσης, που επικρατεί στη νομολογία του Αρείου Πάγου, αφήσαμε την ΑΠ 1656/2017³⁴, η οποία αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της παρανόησης που επικρατεί σχετικά με το νόημα και λειτουργία του τεκμηρίου αθωότητας. Ειδικότερα, στη συγκεκριμένη περίπτωση ο οδηγός φορτηγού αυτοκινήτου είχε κατηγορηθεί για το αδίκημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, διότι κατά την οδήγηση του φορτηγού παρέσυρε ηλικιωμένη πεζή που επιχειρούσε να διασχίσει το οδόστρωμα. Τελικά, ο οδηγός του φορτηγού καταδικάστηκε αμετάκλητα από τα ποινικά δικαστήρια για το συγκεκριμένο έγκλημα, ενώ στη συνέχεια το πολιτικό εφετείο, που επιλήφθηκε αγωγής αποζημίωσης των συγγενών της πεζής, απέρριψε την αγωγή, διότι έκρινε ότι ο οδηγός του φορτηγού δεν βαρύνεται με αμέλεια, καθώς αποκλειστικά υπαίτια ήταν η πεζή. Οι συγγενείς της πεζής ζήτησαν την αναίρεση της απόφασης του πολιτικού εφετείου, παραπονούμενοι για παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας και ο Άρειος Πάγος επανέλαβε το στερεότυπο, όπως φαίνεται, αιτιολογικό ότι το εφετείο δεν προέβη σε ερμηνεία της ποινικής απόφασης ούτε αποφάνθηκε άμεσα ή έμμεσα για την ποινική ενοχή και καταδίκη του οδηγού του φορτηγού, ώστε να ανακύπτει ζήτημα αμφισβήτησης του τεκμηρίου αθωότητας. Με άλλα λόγια ο Άρειος Πάγος επιχειρηματολόγησε για τη μη παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας που κατά τους ισχυρισμούς των αναιρεσιδόντων προέκυπτε από αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση των ποινικών δικαστηρίων.

3) Αδυναμία προσαρμογής της ελληνικής νομολογίας στις σύγχρονες απαιτήσεις σεβασμού του τεκμηρίου αθωότητας.

Προσεκτική μελέτη των πιο πάνω αποφάσεων του Αρείου Πάγου οδηγεί στη δυσάρεστη διαπίστωση ότι για μία ακόμα φορά τα ελληνικά δικαστήρια αδυνατούν να προσαρμοστούν έγκαιρα στη νομολογία του ΕΔΔΑ. Το συμπέρασμα αυτό ισχύει και για τις δύο νομολογιακές τάσεις που διαμορφώνονται στον Άρειο Πάγο, για διαφορετικό για καθεμία λόγο.

---

³⁴ Δημοσιευμένη στη ΝΟΜΟΣ.

Η πρώτη ομάδα αποφάσεων παραθέτει στη μείζονα σκέψη τα πορίσματα του ΕΔΔΑ σχετικά με την ερμηνεία και εφαρμογή του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, πλην όμως το τελικό συμπέρασμα βρίσκεται σε πλήρη αναντιστοιχία. Ειδικότερα, οι αποφάσεις αυτές θεωρούν ότι η αμφισβήτηση της αθωωτικής ποινικής απόφασης προέρχεται όχι από τις αιτιολογίες της πολιτικής απόφασης και τη διατύπωση του διατακτικού της, αλλά από το διαφορετικό αποτέλεσμα των δύο αποφάσεων, πολιτικής και ποινικής, τονίζοντας ότι μετά την αμετάκλητη αθώωση του κατηγορουμένου από το ποινικό δικαστήριο το πολιτικό δικαστήριο πρέπει να καταλήξει σε *«αποτέλεσμα συμβατό με την αθωωτική απόφαση»*. Έτσι, όμως, υπερβαίνουν το γράμμα και το σκοπό της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ και την ερμηνεία που δίνει σ' αυτή το ΕΔΔΑ. Από την επισκόπηση του ιστορικού και της αιτιολογίας των πολιτικών αποφάσεων, επί των οποίων εκδόθηκαν οι πρώτες αποφάσεις του Αρείου Πάγου, δεν φαίνεται να χρησιμοποιήθηκαν λέξεις ή φράσεις που αμφισβητούν την αθωωτική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου ούτε φαίνεται να αποδίδουν στον εναγόμενο διάπραξη ποινικού αδικήματος, αλλά αντίθετα οι αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων φαίνεται να βρίσκονται εντός του αντικειμένου της πολιτικής δίκης. Επίσης, η αρεοπαγίτικη αυτή νομολογία θέτει ως πρόσθετο κριτήριο για την εκτίμηση της παραβίασης ή μη του τεκμηρίου αθωότητας την ενότητα της έννομης τάξης, χωρίς η συλλογιστική αυτή να απηχεί τη νομολογία του ΕΔΔΑ. Μια τέτοια θεώρηση του ζητήματος, όμως, οδηγεί σε κάθε περίπτωση στην αποδοχή πλήρους δεσμευτικότητας των ποινικών αποφάσεων (και μάλιστα όχι μόνο των αθωωτικών) για τα πολιτικά δικαστήρια, αλλά και αντίστροφα δέσμευση των ποινικών δικαστηρίων από τις αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων. Συνεπώς, η πρώτη αυτή νομολογιακή τάση αναγνωρίζει στις ποινικές αθωωτικές αποφάσεις λειτουργία που ταιριάζει περισσότερο στην αρχή *ne bis in idem* παρά στο τεκμήριο αθωότητας, όπως το αντιλαμβάνεται το ΕΔΔΑ.

Η δεύτερη ομάδα αποφάσεων, που είναι η κρατούσα σήμερα στη νομολογία του Αρείου Πάγου, φαίνεται ότι μόνο τυπικά και κατ' επίφαση επικαλείται τη σχετική με το τεκμήριο αθωότητας νομολογία του ΕΔΔΑ, αφού στην πραγματικότητα ποτέ δεν γίνεται ουσιαστικός έλεγχος του περιεχομένου της πολιτικής απόφασης και σύγκρισή της με την αθωωτική ποινική απόφαση. Ακόμα και εκεί, όπου η αμφισβήτηση της ορθότητας της αθωωτικής ποινικής

απόφασης φαίνεται με βάση τα κριτήρια που υιοθετεί το ΕΔΔΑ προφανώς, ο Άρειος Πάγος απορρίπτει το σχετικό αναιρετικό λόγο. Για παράδειγμα η μνεία στην πολιτική απόφαση της αίτησης αναίρεσης του Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου κατά αθωωτικής απόφασης, που στη συνέχεια απορρίφθηκε για δικονομικούς λόγους, αφήνει την αίσθηση ότι το αθωωτικό αποτέλεσμα δεν είναι αναμφισβήτητο και ότι θα μπορούσε να υπάρξει διαφορετική εκτίμηση, αν η αίτηση αναίρεσης δεν απορριπτόταν για δικονομικούς-τυπικούς λόγους³⁵. Επίσης, η ένταξη στο σκεπτικό της πολιτικής απόφασης λεπτομερούς αναφοράς στην πρωτόδικη ποινική καταδικαστική απόφαση και της αιτιολογίας της αθωωτικής δευτεροβάθμιας κρίσης του ποινικού δικαστηρίου μπορεί να οδηγήσει σε αμφισβήτηση του αμετάκλητου αθωωτικού αποτελέσματος³⁶.

Είναι χαρακτηριστικό ότι καμία από τις δύο νομολογιακές τάσεις που διαμορφώνονται στον Άρειο Πάγο δεν κατέληξε σε διαφορετικό αποτέλεσμα με εκτίμηση των πραγματικών δεδομένων κάθε υπόθεσης, ώστε να μπορεί κανείς να υποθέσει βάσιμα ότι γίνεται ουσιαστικός έλεγχος του περιεχομένου και των αιτιολογιών των πολιτικών αποφάσεων για τη συμβατότητά τους με το τεκμήριο αθωότητας, όπως πρέπει να ερμηνεύεται κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ. Όλες οι αποφάσεις της πρώτης ομάδας καταλήγουν στη διαπίστωση παράβασης του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ και όλες οι αποφάσεις της δεύτερης ομάδας βεβαιώνουν τη σύμφωνη με το τεκμήριο αθωότητας αιτιολογία των αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων.

Ε.- Δυσλειτουργίες και νομικά αδιέξοδα από την υιοθέτηση της νομολογιακής τάσης που δέχεται ουσιαστικά δέσμευση του πολιτικού δικαστηρίου από την αμετάκλητη αθωωτική απόφαση ποινικού δικαστηρίου.

Η πρώτη από τις τάσεις που αναφέρθηκαν πιο πάνω και διαμορφώνεται στη νομολογία του Αρείου Πάγου, δεχόμενη κατ' αποτέλεσμα την πλήρη δέσμευση των πολιτικών δικαστηρίων από το αμετάκλητο αθωωτικό αποτέλεσμα της ποινικής δίκης, προκαλεί μία σειρά από σοβαρές

---

³⁵ Με το ζήτημα αυτό ασχολήθηκε η ΑΠ 1422/2017, ΝΟΜΟΣ.

³⁶ Επί των πραγματικών αυτών περιστατικών έκρινε η ΑΠ 344/2016, ΧρΙΔ (ΙΖ/2017), 115.

παρενέργειες και δυσλειτουργίες που μπορούν να συνοψιστούν κυρίως στα ακόλουθα:

- Η πλήρης δέσμευση των πολιτικών δικαστηρίων από το αποτέλεσμα της ποινικής δίκης περιορίζει το δικαίωμα πρόσβασης του ζημιωθέντος στα πολιτικά δικαστήρια. Σε περιπτώσεις, μάλιστα, που ο ζημιωθείς δεν παρέστη στο ποινικό δικαστήριο για λόγους που δεν αφορούν τον ίδιο³⁷, τότε είναι προφανές ότι αποκλείεται η δικαστική ακρόασή του και συνεπώς η άποψη αυτή καταλήγει σε αποτέλεσμα μη ανεκτό και από συνταγματικής απόψεως³⁸.
- Δεν διευκρινίζει η άποψη αυτή αν η δέσμευση του πολιτικού δικαστηρίου μπορεί να λειτουργήσει και σε περιπτώσεις που το πολιτικό δικαστήριο επιδικάζει αποζημίωση χωρίς άμεση αναφορά στη συμπεριφορά του εναγομένου, π.χ. όταν ισχύει το τεκμήριο ομολογίας του εναγομένου λόγω της ερημοδικίας του.
- Επίσης, δεν γίνεται σαφές αν η δεσμευτικότητα της ποινικής αθωωτικής απόφασης αφορά και αστικές δίκες στις οποίες, αν και δεν μετέχει ο κατηγορούμενος, εντούτοις το αντικείμενο της δίκης αποτελεί η τέλεση ή μη των πράξεων, που ερευνήθηκε στα πλαίσια της ποινικής δίκης. Για παράδειγμα αυτό συμβαίνει επί τροχαίων ατυχημάτων, όταν ο κατηγορούμενος, π.χ. για σωματική βλάβη, αθώνεται αμετάκλητα στην ποινική, αλλά στη συνέχεια ο ζημιωθείς ασκεί αγωγή κατά της ασφαλιστικής εταιρίας με βάση τα ίδια πραγματικά περιστατικά. Ερωτάται εδώ αν το πολιτικό δικαστήριο δεσμεύεται από το αποτέλεσμα της ποινικής δίκης.

---

³⁷ Για παράδειγμα όταν ο ζημιωθείς δεν κλητεύθηκε και δεν πληροφορήθηκε την ποινική δίκη ή όταν η υπόθεση αρχειοθετήθηκε για λόγους διαδικαστικούς ή όταν η ποινική δίωξη έπαυσε λόγω παραγραφής ή έλλειψης έγκλησης χωρίς δυνατότητα του παθόντος να εκφράσει τις αντιρρήσεις του.

³⁸ Βλ. σχετικό προβληματισμό και σε *Ι.Δεληκωστόπουλο*, ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 559 αριθ. 11 ΚΠολΔ μετά την εφαρμογή του ν. 4335/2015, *ΕλλΔνη* (58/2017), σελ. 667. Το ότι η δέσμευση του πολιτικού δικαστηρίου από την αμετάκλητη αθωωτική ποινική απόφαση, ακόμα και όταν ως βάση της αστικής αξίωσης για αποζημίωση είναι τα συστατικά στοιχεία του ποινικού αδικήματος, συνιστά μία αδικαιολόγητη συνέπεια, παρεμπόδιση της δυνατότητας του θύματος να ζητήσει αποζημίωση και τελικά δυσανάλογο περιορισμό του δικαιώματος για πρόσβαση σε δικαστήριο βάσει του άρθρου 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ έχει κριθεί και από το ΕΔΔΑ σε σειρά αποφάσεων του, όπως στις *ΕΔΔΑ Diacenco κατά Ρουμανίας της 7.2.2012* (αριθ. προσφυγής 124/04) και *ΕΔΔΑ Ringvold κατά Νορβηγίας της 11.2.2003* (αριθ. προσφυγής 34964/97).

- Επίσης, με δεδομένο ότι κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ με αθωωτική απόφαση εξομοιώνεται κάθε μη καταδικαστική απόφαση, επομένως και οι αποφάσεις που παύουν οριστικά την ποινική δίωξη, δεν μπορεί να εξηγηθεί επαρκώς από την άποψη αυτή για ποιο λόγο η παύση της ποινικής δίωξης για λόγο που αρμόζει αποκλειστικά στην ποινική διαδικασία (π.χ. έλλειψη παραδεκτής και εμπρόθεσμης έγκλησης ή συμπλήρωση του χρόνου ποινικής παραγραφής) μπορεί και πρέπει να επηρεάζει και μάλιστα κατά τρόπο δεσμευτικό τις αστικές αξιώσεις του ζημιωθέντος.
- Περαιτέρω, ενόψει του ότι το τεκμήριο αθωότητας υπάρχει από τη στιγμή που ξεκινάει η ποινική διαδικασία, εύλογα αναρωτιέται κανείς ποια θα είναι η λειτουργία του τεκμηρίου αυτού μέχρι την αμετάκλητη εκδίκαση της ποινικής υπόθεσης και ποιο θα πρέπει να είναι το περιεχόμενο της πολιτικής απόφασης. Μπορεί άραγε να υποστηριχθεί σοβαρά ότι η εκκρεμότητα της ποινικής υπόθεσης θα αναγκάζει τα πολιτικά δικαστήρια είτε σε αναβολή εκδίκασης της υπόθεσης είτε σε απόρριψη των αγωγών με το επιχείρημα ότι τυχόν επί της ουσίας κρίση των πολιτικών δικαστηρίων θα προδικάζει την ποινική ενοχή του εναγόμενου-κατηγορουμένου;
- Η ανάγκη για ενότητα της έννομης τάξης, που χρησιμοποιείται ως επιχείρημα για τη δικαιολόγηση της πρώτης νομολογιακής τάσης δεν ισχύει και στην περίπτωση έκδοσης αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης ή ακόμα και στην περίπτωση που η πολιτική δίκη προηγείται της ποινικής; Συνεπής εφαρμογή της άποψης αυτής θα έπρεπε να οδηγεί στο συμπέρασμα της δέσμευσης των πολιτικών δικαστηρίων από την ποινική καταδικαστική απόφαση, αλλά και αντίστροφα δέσμευση των ποινικών δικαστηρίων από την απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου. Το άτοπο μιας τέτοιας θεώρησης του πράγματος είναι προφανές.

ΣΤ.- Τελικά συμπεράσματα. Σχέση ποινικής και πολιτικής δίκης και υπό τη διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ.

Η διαφορετική λειτουργία ποινικής και πολιτικής δίκης, οι διαφορετικοί σκοποί τους οποίους κάθε διαδικασία επιδιώκει και η διαφορά ως προς τους

κανόνες απόδειξης, στους οποίους καθεμία υπακούει γίνονται σεβαστά από το ΕΔΔΑ, που ρητά δέχεται ότι η ποινική δίκη δεν μπορεί να υποκαταστήσει την πολιτική δίκη ούτε οι αμετάκλητες αθωωτικές ποινικές αποφάσεις μπορούν να δεσμεύουν τα πολιτικά δικαστήρια. Συνεπώς, εκείνο που απαγορεύεται στα πλαίσια του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, όπως αυθεντικά και κατά τρόπο δεσμευτικό ερμηνεύεται από το ΕΔΔΑ, είναι η αμφισβήτηση της έκτασης και της σημασίας της αθώωσης του συγκεκριμένου προσώπου από τα ποινικά δικαστήρια. Καμία άλλη απόφαση (ποινικού ή πολιτικού δικαστηρίου) δεν μπορεί να αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο το συγκεκριμένο πρόσωπο να έχει τελέσει το ποινικό αδίκημα, για το οποίο έχει αθωωθεί αμετάκλητα.

Η λειτουργία αυτή του τεκμηρίου αθωότητας δεν αποκλείει, όμως, την αστική ευθύνη του αθωθέντος κατηγορουμένου, ακόμα και αν αυτή στηρίζεται στα ίδια ακριβώς πραγματικά περιστατικά που κρίθηκαν στα πλαίσια της ποινικής δίκης ότι δεν συντρέχουν για τη θεμελίωση της ποινικής του ευθύνης, αρκεί μόνο η πολιτική απόφαση να μην αποδίδει στον εναγόμενο και ποινική ευθύνη³⁹. Κρίσιμο για το τελευταίο είναι η διατύπωση που χρησιμοποιείται στην πολιτική απόφαση⁴⁰.

Με βάση τις αναλύσεις που προηγήθηκαν ο σεβασμός από τα πολιτικά δικαστήρια του τεκμηρίου αθωότητας που απορρέει από την αμετάκλητη απαλλακτική απόφαση των ποινικών δικαστηρίων επιβάλλει την τήρηση των ακόλουθων κανόνων:

---

³⁹ Η διαπίστωση αυτή είναι απόλυτα λογική και τεκμηριωμένη, αφού μία καταδίκη από το πολιτικό δικαστήριο, π.χ. σε πληρωμή αποζημίωσης, δεν εκφράζει την ηθική αποδοκιμασία, την μομφή και το στίγμα της έννομης τάξης για ενέργειες ή παραλείψεις, όπως συμβαίνει με την ποινική καταδίκη, αλλά επιχειρεί να προστατέψει τα οικονομικά συμφέροντα του ζημιωθέντος· βλ. τις παρατηρήσεις αυτές και σε *Γ.Κάβουρα*, το τεκμήριο αθωότητας, 2003, σελ. 112. Επομένως, η διαφορετική αντιμετώπιση του ίδιου προσώπου για τα ίδια πραγματικά περιστατικά στα πλαίσια της ποινικής και της πολιτικής δίκης είναι δικαιολογημένη, αλλά και απόλυτα συνυφασμένη με τον νομοθετικό σκοπό θέσπισης της διάταξης του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ. Για τη διαφορετική λειτουργία της πολιτικής δίκης και ιδίως τη σύγκριση της σχέσης ποινικής-πολιτικής δίκης και ποινικής-διοικητικής δίκης βλ. αναλυτικά και *Ι.Δεληκωστόπουλο*, παρατηρήσεις στην ΑΠ 302/2016, ΕΛΛΔνη (57/2016), σελ. 1645 επ., ο οποίος ορθά υποστηρίζει ότι η άποψη υπέρ της δεσμευτικότητας της ποινικής αθωωτικής απόφασης οδηγεί κατ' αποτέλεσμα στο δεδικασμένο «από την πίσω πόρτα» των αποφάσεων των ποινικών δικαστηρίων έναντι των πολιτικών δικαστηρίων.

⁴⁰ Για την ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ προς αυτή την κατεύθυνση βλ. και *Γ.Αποστολάκη*, τεκμήριο αθωότητας και αστικές διαφορές, μελέτη δημοσιευμένη στην ηλεκτρονική σελίδα της Ένωσης Διοικητικών Δικαστών, *Δ.Πρωτόπαπα*, το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου στην ποινική δίκη, 2006, σελ. 189-190, με παραπομπή στην παλαιότερη κυρίως νομολογία του ΕΔΔΑ, *Γ.Τριανταφύλλου*, ό.π., σελ. 510 επ.

- Πριν την αμετάκλητη εκδίκαση της ποινικής υπόθεσης το τεκμήριο αθωότητας επιβάλλει σε κάθε δικαστήριο, όπως αντίστοιχα και σε κάθε άλλη δημόσια αρχή, να μην θεωρείται δεδομένη η ενοχή του κατηγορουμένου για το έγκλημα, για το οποίο διώκεται. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι το πολιτικό δικαστήριο δεν μπορεί να επιρρίψει στον εναγόμενο-κατηγορούμενο την αστική ευθύνη με βάση τα ίδια πραγματικά περιστατικά ούτε ότι το πολιτικό δικαστήριο υποχρεούται χωρίς άλλες προϋποθέσεις να αναβάλλει την έκδοση της απόφασης μέχρι την αμετάκλητη εκδίκαση της ποινικής υπόθεσης. Εκείνο που δεσμεύει το πολιτικό δικαστήριο είναι να μην προεξοφλήσει την ενοχή του κατηγορουμένου και να μην αντλήσει επιχειρήματα για την τέλεση της πράξης, που συνιστά τη βάση τόσο του ποινικού όσο και του αστικού αδικήματος, από μόνη την άσκηση ποινικής δίωξης.
- Μετά την αμετάκλητη καταδίκη του κατηγορουμένου από τα ποινικά δικαστήρια είναι προφανές ότι παύει να υφίσταται το τεκμήριο αθωότητας και μάλιστα τόσο ως δικονομική-διαδικαστική εγγύηση υπέρ του κατηγορουμένου όσο και ως προς την προστατευτική της προσωπικότητας του κατηγορουμένου λειτουργία του⁴¹. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι τα πολιτικά δικαστήρια θα δεσμεύονται από το αποτέλεσμα της ποινικής δίκης, που απλά θα το συνεκτιμήσουν μαζί με το υπόλοιπο αποδεικτικό υλικό.
- Μετά την αμετάκλητη αθωωτική απόφαση του ποινικού δικαστηρίου το πολιτικό δικαστήριο, όπως και κάθε άλλη δημόσια αρχή, επιλαμβανόμενο υπόθεσης με στενό σύνδεσμο⁴² με την ποινική υπόθεση, δεν δικαιούται να αμφισβητήσει (άμεσα ή έμμεσα) την ορθότητα της αθώωσης του κατηγορουμένου. Τούτο σημαίνει ότι δεν επιτρέπεται το πολιτικό δικαστήριο να περιλάβει στο σκεπτικό ή στο διατακτικό της απόφασής του φράσεις ή σκέψεις που αφήνουν να

---

⁴¹ Είναι προφανές στο σημείο αυτό το σφάλμα της ΑΠ 1656/2017, ΝΟΜΟΣ, που εξέτασε στην ουσία τον αναιρετικό λόγο της παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας, που κατά τον αναιρεσειόντα απέρρευε από αμετάκλητη καταδικαστική απόφαση.

⁴² Στενός σύνδεσμος υπάρχει κατά τη νομολογία του ΕΔΔΑ όταν η μεταγενέστερη (πολιτική ή διοικητική) διαδικασία απαιτεί εξέταση της έκβασης της προηγούμενης ποινικής διαδικασίας και ειδικότερα όταν το δεύτερο δικαστήριο οφείλει να αναλύσει την ποινική απόφαση, να προβεί σε επανεξέταση ή αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων του ποινικού φακέλου, να εκτιμήσει τη συμμετοχή του κατηγορουμένου σε ορισμένα ή όλα τα γεγονότα που οδήγησαν στην ποινική δίωξη ή να σχολιάσει τις υπάρχουσες ενδείξεις σχετικά με την πιθανή ενοχή του.

εννοηθεί ότι υπάρχουν υπόνοιες κατά του εναγομένου-κατηγορουμένου για διάπραξη ποινικού αδικήματος. Γενικότερα, δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το πολιτικό δικαστήριο το αντικείμενο της αστικής δίκης και χωρίς να είναι αναγκαίο για τον έλεγχο, στον οποίο πρέπει να προβεί, να εκφράζει σκέψεις και κρίσεις σχετικά με την συμπεριφορά του εναγομένου-κατηγορουμένου που αποτέλεσαν αντικείμενο δικαστικού ελέγχου από τα ποινικά δικαστήρια. Αντίθετα, δεν αποκλείεται το πολιτικό δικαστήριο να καταλήξει σε διαφορετικό αποτέλεσμα, ακόμα και αν αυτό είναι αντίθετο στο αποτέλεσμα της ποινικής απόφασης και μάλιστα ακόμα και αν και οι δύο αποφάσεις στηρίζονται στα ίδια πραγματικά περιστατικά⁴³, ιδίως όταν το διαφορετικό αυτό αποτέλεσμα οφείλεται στο λιγότερο αυστηρό βάρος απόδειξης που ισχύει στην αστική δίκη⁴⁴.

- Εξειδικεύοντας την αμέσως πιο πάνω διαπίστωση πρέπει να γίνει δεκτό ότι το πολιτικό δικαστήριο δεν επιτρέπεται να προβαίνει είτε άμεσα είτε έμμεσα σε έλεγχο ορθότητας της αθωωτικής ποινικής απόφασης. Για παράδειγμα αυτό μπορεί να συμβαίνει όταν το πολιτικό δικαστήριο για να στηρίξει την διαφορετική κρίση του αναφέρει ότι το ποινικό δικαστήριο απάλλαξε τον κατηγορούμενο «λόγω αμφιβολιών» ή κατά πλειοψηφία και όχι ομόφωνα ή ότι η απαλλαγή του κατηγορουμένου στηρίχθηκε στη έλλειψη δόλου και όχι στην έλλειψη στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης ή ότι η απαλλαγή του κατηγορουμένου από το ποινικό δικαστήριο δεν στηρίχθηκε σε ουσιαστική κρίση, αλλά σε δικονομικούς λόγους, π.χ. στην παραγραφή, στην έλλειψη έγκλησης, κ.λ.π. Επίσης, δεν πρέπει να αναφέρεται όλη η διαδικαστική πορεία της ποινικής διαδικασίας, όταν δεν σχετίζεται με την αστική δίκη, π.χ. δεν πρέπει να μνημονεύεται η πρωτόδικη καταδικαστική απόφαση με τονισμό των στοιχείων στα οποία

---

⁴³ Η παραδοχή αυτή διατυπώνεται κατά τρόπο πανηγυρικό σε κάθε σχετική απόφαση του ΕΔΔΑ, τονίζοντας τα όρια ισχύος και δεσμευτικότητας του τεκμηρίου αθωότητας. Κατά το μέρος αυτό, λοιπόν, δεν φαίνεται απόλυτα ακριβές αυτό που υποστηρίζεται στη θεωρία ότι με την διευρυμένη-διασταλτική ερμηνεία του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ από το ΕΔΔΑ παρατηρείται μία μείωση της αυτονομίας της πολιτικής δίκης· βλ. την άποψη αυτή και σε *Χ.Πλατιά*, το τεκμήριο αθωότητας και η ισχύς του στην αστική δίκη μετά το πέρας της ποινικής διαδικασίας- η εξέλιξη της νομολογίας του ΕΔΔΑ και του Αρείου Πάγου, ΠειρΝομ (2017), σελ. 294-295.

⁴⁴ Βλ. για το ζήτημα αυτό και *Χ.Πλατιά*, ό.π., σελ. 297.

στηρίχθηκε ή να αναφέρεται η αμφισβήτηση της ορθότητας της αθωωτικής απόφασης από τον Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, του οποίου η αναίρεση απορρίφθηκε για δικονομικούς λόγους ή η αντίθετη εισαγγελική πρόταση. Παράλληλα, το πολιτικό δικαστήριο δεν πρέπει να συγκρίνει τα αποδεικτικά μέσα που έχει στη διάθεσή του με εκείνα που προσκομίστηκαν στο ποινικό δικαστήριο, αφού κάτι τέτοιο μπορεί να εκληφθεί ως προσπάθεια αμφισβήτησης της ορθότητας της αθωωτικής απόφασης, κατά το μέρος που συνδέει το αθωωτικό αποτέλεσμα με ελλιπή αποδεικτικά στοιχεία. Με άλλα λόγια το πολιτικό δικαστήριο μπορεί και πρέπει απλά να μνημονεύει το αποτέλεσμα της ποινικής διαδικασίας χωρίς οποιοδήποτε άλλο σχολιασμό.

- Η εκτίμηση από το πολιτικό δικαστήριο πρόσθετων αποδεικτικών μέσων σε σχέση με εκείνα που αξιολογήθηκαν στα πλαίσια της ποινικής δίκης είναι αναμφίβολα ένα στοιχείο που πρέπει να συνεκτιμάται υπέρ της μη προσβολής του τεκμηρίου αθωότητας. Για το σκοπό αυτό η πολιτική απόφαση πρέπει να μνημονεύει κατά τρόπο σαφή και εξειδικευμένο τα πρόσθετα αυτά αποδεικτικά μέσα. Ωστόσο, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το πολιτικό δικαστήριο δεν πρέπει να προβαίνει σε σύγκριση των αποδεικτικών μέσων της πολιτικής και της ποινικής δίκης και σε αιτιολόγηση με τον τρόπο αυτό του διαφορετικού αποτελέσματος. Κάτι τέτοιο θα συνιστούσε αμφισβήτηση της ορθότητας της ποινικής αθωωτικής απόφασης.
- Δεν υπάρχει καμία δέσμευση του πολιτικού δικαστηρίου από το αποτέλεσμα της ποινικής δίκης και σε περίπτωση που η αστική ευθύνη του εναγομένου είναι αντικειμενική, μη συνδεόμενη με υπαιτιότητά του και συνεπώς στην περίπτωση αυτή οι προϋποθέσεις της αστικής ευθύνης δεν ταυτίζονται με εκείνες της ποινικής του ευθύνης⁴⁵.
- Τέλος, αθωωτική απόφαση, από την οποία απορρέει το τεκμήριο αθωότητας με την πιο πάνω έννοια, είναι κάθε απόφαση που εκδίδεται επί ποινικής υπόθεσης και δεν επιβάλλει στον κατηγορούμενο ποινή, όπως η απόφαση που διαπιστώνει πανηγυρικά την μη τέλεση του εγκλήματος (π.χ. την έλλειψη στοιχείων της αντικειμενικής ή

---

⁴⁵ Βλ. έτσι και *Σ.Ιωακείμιδη*, παρατηρήσεις στην ΑΠ 1364/2011, ΝοΒ (60/2012), σελ. 575.

υποκειμενικής υπόστασης), η απόφαση που απαλλάσσει τον κατηγορούμενο «λόγω αμφιβολιών», η απόφαση που αναστέλλει την ποινική διαδικασία ή που παύει οριστικά την ποινική δίωξη, καθώς και το αντίστοιχου περιεχομένου βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου.

Κλείνοντας την μελέτη αυτή σχετικά με την επίδραση της αθωωτικών ποινικών αποφάσεων στην πολιτική δίκη και την ισχύ και λειτουργία του τεκμηρίου αθωότητας πρέπει να τονίσουμε ότι είναι πράγματι άκρως προβληματικό το φαινόμενο η ίδια συμπεριφορά του ίδιου προσώπου να κρίνεται από δικαστήρια διαφορετικής δικαιοδοσίας με εντελώς διαφορετικό και πολλές φορές αντιφατικό τρόπο. Κατ' αυτό το μέρος συμμερίζομαστε απολύτως τις επιφυλάξεις και την αγωνία της μερίδας εκείνης της νομολογίας του Αρείου Πάγου, αλλά και της θεωρίας που θέτει ζητήματα ενότητας της έννομης τάξης⁴⁶. Η μόνη ένστασή μας είναι ότι το πρόβλημα αυτό δεν προσφέρεται για νομολογιακή αντιμετώπιση και διάπλαση νέων θεσμών, αλλά ο νομοθέτης είναι αποκλειστικά αρμόδιος να θέσει ένα σαφές και σταθερό πλαίσιο, που θα καθορίζει τις περιπτώσεις και προϋποθέσεις δέσμευσης των δικαστηρίων μιας δικαιοδοσίας από τις αποφάσεις άλλης δικαιοδοσίας, ώστε να γίνονται σεβαστές οι ιδιαιτερότητες και οι σκοποί που επιδιώκουν και παράλληλα να εξασφαλίζεται μία αρμονική συνεργασία όλων των δικαιοδοσιών.

---

⁴⁶ Βλ. σχετικούς προβληματισμούς και σε *Χ.Πλατιά*, το τεκμήριο αθωότητας και η ισχύς του στην αστική δίκη μετά το πέρας της ποινικής διαδικασίας-η εξέλιξη της νομολογίας του ΕΔΔΑ και του Αρείου Πάγου, ΠειρΝομ (2017), σελ. 298-299.